

Bijlagen

Zelfevaluatie
Sociaal en Cultureel Planbureau

Inhoud

Bijlage 1: Casestudie Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB).....	3
Bijlage 2: Casestudie Longitudinaal cohortonderzoek asielzoekers en statushouders.....	12
Bijlage 3: Casestudie Sociaal Domein.....	20
Bijlage 4: Casestudie De sociale staat van Nederland (SSN).....	24
Bijlage 5: Casestudie Veranderende Arbeidsmarkt.....	29
Bijlage 6: Casestudie Tijdelijke Programma Maatschappelijke Effecten Corona (MEC).....	34
Bijlage 7: Samenstelling Begeleidingscommissie.....	41
Bijlage 8: Indicatoren wetenschappelijke kwaliteit 2016-2020.....	42
Bijlage 9: Aantoonbare blijken van wetenschappelijke erkenning per medewerker SCP 2016-2020.....	45
Bijlage 10: O&F rapport januari 2021.....	60
Bijlage 11: Analyse wetenschappelijk gebruik van SCP-publicaties door Ad Prins.....	61

Bijlage 1: Casestudie Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB)

In juni 2020 verscheen het vijftigste kwartaalbericht van het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB). Het COB begon als een opdracht van de Voorlichtingsraad (VoRa)¹. In januari 2008 ging de eerste COB-enquête het veld in en vonden de eerste groepsgesprekken plaats, nadat in 2007 uitgebreid is onderzocht hoe het opinieonderzoek het beste kon worden opgezet.

Het onderzoek had en heeft een driedelige doelstelling: 1) het kabinet voorzien van actuele informatie over ontwikkelingen in opvattingen over de bevolking; 2) het informeren van publiek en politiek over veranderingen door de tijd en tussen landen en in verschillen binnen Nederland en 3) het bijdragen aan de publieke discussie over maatschappelijke en politieke kwesties door het verdiepen van enquêtegegevens met kwalitatief onderzoek.

Bij het tienjarige bestaan van het COB heeft een externe commissie het project geëvalueerd. De evaluatiecommissie onderschreef het belang van bovenstaande doelstellingen, maar deed daarnaast aanbevelingen om die doelstellingen ook de volgende tien jaar toekomstbestendig te kunnen uitvoeren. Vanaf 2019 zijn we met die aanbevelingen aan de slag gegaan. Dat moet er uiteindelijk toe leiden dat we vanaf 2022 met een vernieuwd COB naar buiten treden.

Deze casestudie bestaat uit twee delen. In het eerste deel zullen we ingaan op het COB in de periode 2016-2020 om een algemene indruk te geven van het project. In het tweede deel komt de COB-evaluatie aan de orde en bespreken we wat de belangrijkste aanbevelingen van de commissie waren en hoe we daarmee aan de slag zijn (gegaan).

COB 2016-2020

De term COB heeft zowel betrekking op de COB-publicaties als op de onderliggende dataverzameling bestaande uit een enquête, interviews en focusgroepen. In de periode 2016-2020 zijn er in totaal negentien COB-berichten verschenen en negentien enquêtes gehouden. De projectleiding was tussen 2016 en medio 2020 in handen van Paul Dekker en Josje den Ridder en daarna van Josje den Ridder en Emily Miltenburg. Aan de COB-berichten werkten ook diverse andere SCP-collega's mee. Daarnaast werd samengewerkt met Inge Sieben en Quita Muis, twee collega's van de Universiteit Tilburg.

Onderzoeksmethoden

In het COB combineren we kwantitatief en kwalitatief onderzoek.

- Het kwantitatief onderzoek bestaat uit een enquête waarin mensen open en gesloten vragen krijgen voorgelegd over hun percepties en opvattingen over en hun houding tegenover hoe het met Nederland gaat en over maatschappelijke kwesties. De netto effectieve steekproefomvang lag doorgaans rond de 1000 respondenten. Tot en met medio 2020 vond deze enquête elk kwartaal plaats in het onderzoekspanel van onderzoeksbureau Marketresponse. Omdat het aantal jongeren in dit onderzoekspanel dat voor het COB bruikbaar was steeds verder afnam, werd dit bestand vanaf 2018 aangevuld met een verse

¹ De [Voorlichtingsraad \(VoRa\)](#) is een ambtelijke adviesraad. De VoRa vergadert tweewekelijks en levert gevraagd en ongevraagd advies aan de minister-president en de ministerraad over het communicatiebeleid van de Rijksoverheid. Leden zijn de directeurs communicatie van de ministeries. Voorzitter is de directeur-generaal van de Rijksvoorlichtingsdienst.

CBS-steekproef onder jongeren. Tussen medio 2020 en eind 2021 wordt de enquête twee keer per jaar afgenomen in het LISS-panel van Centerdata.

- Naast open antwoorden in de enquête bestaat het kwalitatieve onderzoek in de oneven kwartalen uit vier focusgroepen (uitgevoerd door twee externe onderzoeksbureaus) met als doel meer inzicht te krijgen in de motieven die mensen zelf noemen bij hun antwoorden, de woorden waarmee ze dat doen en de voorbeelden die ze geven. Ook tonen deze groeps gesprekken de reflectie op hun houding en opvattingen en laten ze de interactie tussen mensen op dit vlak zien. De groeps gesprekken dragen bij aan de interpretatie en duiding van de kwantitatieve gegevens en de stemming in Nederland. Een ander doel van deze groeps gesprekken is het bespreken van een (door ons gekozen) thema. Soms was dat verkennend (waar denken mensen aan bij bepaald thema, wat speelt er) en soms werden er scenario's of dilemma's voorgelegd om mensen met elkaar in gesprek te laten gaan. In de even kwartalen bellen we respondenten uit de enquête om door te praten over hun antwoorden of actuele ontwikkelingen. Ook hierdoor krijgen we beter vat op de achtergronden van meningen van Nederlanders. De aanvullende informatie uit deze gesprekken gebruikten we om de andere antwoorden beter mee te duiden. De stijging in politiek vertrouwen aan het begin van de coronacrisis probeerden we bijvoorbeeld te duiden door mensen in mei 2020 opnieuw te vragen naar hun vertrouwen in de regering en hun argumenten daarvoor.

Kosten en financiering

Tot 2016 voerden we het COB uit in opdracht van de VoRa. Zij betaalden het hele project, dat wil zeggen de datakosten en een groot deel van de personeelskosten. Samen was dit zo'n € 400.000,-. Vanaf het moment dat de nieuwe financieringsstructuur van het SCP in 2017 inging, kreeg het SCP uitbreiding van het aantal fte's en gingen we zelf de personeelskosten van het COB dragen. In plaats van 'in opdracht van' werd het 'op verzoek van en mede mogelijk gemaakt door'. De VoRa betaalde vanaf dat moment alleen de datakosten (ongeveer € 150.000,-).

Vanaf 2018 gingen de datakosten van het COB omhoog. Om de vertegenwoordiging van jongeren bij de enquête op peil te houden, moesten we extra jongeren werven via het CBS. De kosten daarvoor heeft het SCP uit eigen budget betaald. Het SCP deed dat ook in 2019 en 2020.

Vanaf 2021 betaalt het SCP de datakosten zelf. Dat geldt dit jaar voor LISS en het kwalitatieve onderzoek, en in de toekomst ook voor het COB in de Basis Survey Data Infrastructuur (BSDI) en het kwalitatieve deel van het COB.

Hoofdlijnen bevindingen

In het COB rapporteren we elke kwartaal over de (economische) stemming, het institutioneel en politiek vertrouwen, de belangrijkste zorgen en sterke punten van Nederland en opvattingen over maatschappelijke kwesties. Er zijn ook onderwerpen die we periodiek aansnijden (o.a. de vrijheid van meningsuiting, maatschappelijke tegenstellingen), en verdiepende thema's waarin we de afgelopen jaren onder andere ingingen op de publieke opinie over de vluchtelingencrisis, de energietransitie, opvattingen over integratie en de toekomst van de gezondheidszorg.

We zien dat het vertrouwen in de politiek beweeglijk is en samenhangt met economische ontwikkelingen, verkiezingen en andere grote politieke gebeurtenissen. Als we mensen vragen of zij vinden dat het met Nederland de goede of de verkeerde kant opgaat, overheerst over het algemeen het pessimisme. Redenen voor onbehagen over Nederland zijn de politiek (die niet luistert naar gewone mensen en verkeerde beslissingen neemt), de manier waarop we samenleven (waaronder zorgen over gebrek aan sociale cohesie en een gevoel dat de Nederlandse identiteit onder druk staat) en zorgen over de collectieve sector (over groeiende tegenstellingen tussen arm en rijk en achteruitgang in de zorg en het onderwijs). Er zijn grote verschillen in de stemming over het land en in politieke opvattingen, waarbij vooral de grote opleidingsverschillen in het oog springen. Aan het begin van de coronacrisis veranderde de stemming enorm: de somberheid over de economische toekomst nam sterk toe, terwijl men positiever werd over de richting die het land opging, de politiek en elkaar. De publieke opinie kwam in een coronaperspectief te staan. Vanaf de zomer van 2020 versomberde die stemming weer.

Disseminatie

De voor het COB verzamelde gegevens worden niet alleen gebruikt voor de COB-berichten, maar ook voor andere SCP-projecten, zoals De socialestaat van Nederland, een notitie over zorg en onbehagen op verzoek van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, een project over opvattingen over de toekomst van de Europese Unie (*Wat willen Nederlanders van de EU?*, mei 2019) en het project over globalisering (*Dealen met de grote wereld*, december 2020). De COB-databestanden (2008-2020/2) zijn gedeponeerd bij DANS en te gebruiken door andere onderzoekers². Het COB wordt ook door anderen gebruikt in wetenschappelijke studies, zoals bijvoorbeeld in het proefschrift van Eefje Steenvoorden getiteld *Societal pessimism*.

We geven regelmatig presentaties op basis van het COB voor beleidsmakers, politici of maatschappelijke organisaties. De COB-auteurs presenteren de bevindingen elk kwartaal bij de VoRa en hebben onder andere ook presentaties gehouden voor vakbonden (FNV, CNV), ministeries en de Algemene Bestuursdienst. Het COB is ook vaak aanleiding voor of levert belangrijke input voor gesprekken of lezingen van de directeur met zowel beleid als wetenschap en samenleving, onder andere voor de jaarlijkse ambassadeursconferentie. Ook schrijven we op basis van het COB regelmatig bijdragen voor populairwetenschappelijke blogs zoals *Sociale Vraagstukken* en *StukRoodVlees*.

Bij het verschijnen van de COB-berichten krijgt het COB doorgaans de nodige media-aandacht op de radio (NOS, BNR), in de kranten (*Trouw*, *NRC*, *de Volkskrant*, *AD*) en af en toe ook op de televisie (*NOS journaal*, *RTL nieuws*). Ook tussen de kwartaalberichten door weten media ons te vinden voor vragen over de publieke opinie, vertrouwen of onbehagen.

Ontvangst

Het periodieke inzicht in (ontwikkelingen in) de publieke opinie en de duiding van die opinie worden gewaardeerd door de politiek, beleidsmakers, andere kennisinstellingen en media, zo blijkt bijvoorbeeld uit de gesprekken die de COB-evaluatiecommissie voerde met stakeholders en uit reacties die we kregen na lezingen of presentaties.

² Zie downloads in bijlage 8.

Het COB werd en wordt ook gewaardeerd door de oorspronkelijke opdrachtgever, de VoRa. Zij hebben in 2020 aangegeven ook in de toekomst verder te willen met de samenwerking met het SCP in het kader van het COB.

Er zijn natuurlijk wel verschillen in ontvangst tussen de COB-berichten: sommige bevindingen of thema's krijgen op het moment van uitkomen meer aandacht (omdat ze op dat moment in de belangstelling staan, of omdat er weinig ander nieuws is), in andere kwartalen is de aandacht geringer. Soms komt die aandacht later, bijvoorbeeld als het gaat over onbehagen en protest – daarop gingen we eind 2019 wat uitgebreider in en we krijgen hier nog steeds vragen over.

Doorwerking in beleid

Het COB houdt zich niet tot specifiek beleid, en is niet gericht op directe doorwerking in beleid zoals we dat met andere onderzoeken van het SCP wel beogen. Het doel van het COB is vooral agenderend of juist relativerend: we houden een vinger aan de pols van de samenleving en laten zien waar het goed en fout gaat, bij wie en waarom. We vertellen welke thema's mensen van belang vinden en hoe ze over politieke onderwerpen praten. Ons doel is het schetsen van de context waarin politici en beleidsmakers opereren. Kennis van die context en gevoel bij wat er speelt kan hen helpen bij het verbinden van beleid en samenleving. We gaan de komende tijd – mede op verzoek van de VoRa – wel kijken hoe we de vindbaarheid en toepasbaarheid van COB/SCP-bevindingen voor afdelingen die zich bezighouden met communicatie, beleid, kennis en strategie kunnen vergroten. We denken daarbij aan kennissessies, presentaties en korte factsheets.

De agenderende doorwerking vindt zijn weg voor een belangrijk deel via de media, die het COB veelvuldig gebruiken. Zij gebruiken de COB-publicaties niet alleen om er op het moment van publicatie artikelen over te schrijven, maar ook voor research-doeleinden.

Het COB levert een belangrijke bijdrage aan de positionering van het SCP. Bijvoorbeeld doordat de directie en collega's de COB-cijfers doorlopend in hun presentaties in de buitenwereld gebruiken en er in de ministeriële onderraden of andere bijeenkomsten toelichting op geven.

COB-evaluatie en vernieuwing

Aanleiding evaluatie en samenstelling commissie

Na ruim tien jaar en meer dan veertig kwartaalberichten werd het in 2018 tijd voor bezinning op de relevantie van de in 2007 geformuleerde doelstellingen en de toen gekozen aanpak. De directie van het SCP heeft daarom een externe commissie gevraagd de klassieke evaluatievragen 'Doen we de goede dingen?' en 'Doen we die dingen die we doen, goed?' te beantwoorden. De commissie bestond uit prof. dr. Jacques Thomassen (voorzitter), dr. Anchrit Wille en prof. dr. Jacques Hagens en werd inhoudelijk ondersteund door Gerard van Essen. Zij bogen zich eind 2018 en begin 2019 over het COB op basis van een zelfevaluatie van de COB-onderzoekers, analyse van documenten, een media-/impactanalyse en gesprekken met directbetrokkenen, belanghebbenden en deskundigen. De bevindingen van de commissie staan in het rapport *Evaluatie Continu Onderzoek Burgerperspectieven 2008-2018* (Evaluatiecommissie COB 2019).

Twee aandachtspunten naar aanleiding van het evaluatierapport: dataverzameling en inbedding

De evaluatiecommissie oordeelde dat de doelstellingen van het COB nog steeds zeer relevant zijn. De evaluatiecommissie heeft waardering voor het COB en de manier waarop hier vorm aan wordt gegeven. Het COB is een belangrijke bron van informatie en kan tegenwicht bieden tegen hypes en beelden over de publieke opinie die niet overeenkomen met de werkelijkheid. Om die functie te kunnen blijven vervullen, is doorgaan met de huidige menskracht en financiële middelen geen optie, zo stelt de commissie. Om het COB toekomstbestendig te maken, is het volgens de commissie nodig om:

- de dataverzameling te verbeteren. Dit kan onder andere door te investeren in de data-infrastructuur en te experimenteren met nieuwe vormen van kwalitatief onderzoek.
- de inbedding in het SCP te verbeteren. Dit kan onder andere door de betrokken formatie uit te breiden, waardoor we ook beter gebruikmaken van expertise (kruisbestuiving) en zorgen voor inbedding in het proces van kwaliteitsbewaking.
- de toegankelijkheid en zichtbaarheid van het COB te vergroten. Dit kan onder andere door de doorzoekbaarheid via de website te verbeteren, data te deponeren bij DANS en de deelname aan het wetenschappelijk debat uit te breiden.

Op basis van de oordelen en adviezen van de evaluatiecommissie hebben we twee hoofdvragen geformuleerd voor de vernieuwing van het COB:

1. Hoe gaan we de dataverzameling van het COB opzetten?
2. Hoe gaan we het COB-nieuwe stijl inbedden in het SCP en naar buiten brengen?

1. Vernieuwing dataverzameling: COB-enquête in SCP-brede BSDI

De vernieuwing van de dataverzameling is het belangrijkste aandachtspunt; de COB-enquête vormt immers de kern van het project. We delen het oordeel van de commissie dat doorgaan op de huidige weg van kwantitatieve dataverzameling geen optie is én dat er geen eenvoudige en goedkope oplossingen zijn.

Na een verkenning van de mogelijkheden om het COB op te zetten via een verse CBS-steekproef en (online- of face-to-face)dataverzameling via het CBS, heeft het SCP in september 2019 besloten om vanaf 2021 de kwantitatieve data voor het COB te verzamelen als onderdeel van de zogenoemde Basis Survey Data Infrastructuur (BSDI) van het SCP (uitgevoerd door het CBS). Voordat de BSDI van start gaat, wordt het COB vanaf het tweede kwartaal van 2020 tot 2021 gehouden onder leden van het LISS-panel. De COB-kernvragenlijst in de BSDI wordt drie keer per jaar als afslagbestand geleverd. Hiernaast is er in de BSDI een klein wisselend blok over maatschappelijke kwesties (o.a. EU, vrijheid van meningsuiting, maatschappelijke tegenstellingen). Het voordeel van het COB als onderdeel van de BSDI is dat er nog meer kan worden gestuurd op kwaliteit (aselecte steekproef door CBS, methoden van data verzamelen en benaderingsstrategie gericht op een zo hoog en goed mogelijke responsamenstelling, nog uitgebreidere check op meetinstrument, weging), en COB-vragen in verband kunnen worden gebracht met andere SCP-thema's en een groot scala aan achtergrondkenmerken. Nadelen zijn dat de tijd tussen het veldwerk en de publicatie langer zal zijn (vanwege de opzet van de BSDI) en er minder flexibiliteit en ruimte is in de vragenlijst (o.a. voor open vragen). Die nadelen zijn mogelijk te ondervangen met aanvullend onderzoek in het LISS-panel.

Nu de inbedding van het kwantitatieve gedeelte van het COB in de BSDI is afgerond, kunnen we keuzes maken over de vernieuwde opzet van de kwalitatieve dataverzameling, en in het bijzonder hoe beide methoden van onderzoek op elkaar moeten worden afgestemd om verdiepend inzicht te

verkrijgen. We overwegen hierbij een sequentieel model van *mixed methods*, waarbij de kwantitatieve en kwalitatieve methoden opvolgend plaatsvinden. Hierbij wordt eerst het kwantitatief onderzoek uitgevoerd en geanalyseerd (BSDI) en vervolgens wordt de verdere duiding van de resultaten van deze analyse gezocht door middel van aanvullend kwalitatief onderzoek (bv. via semigestructureerde interviews of focusgroepen). We zijn op dit moment aan het uitzoeken of dit ook past in de tijd, omdat het ons streven is om zo snel mogelijk na oplevering van het CBS-veldwerk een rapport met actuele ontwikkelingen te kunnen presenteren.

Zoals het er nu uitziet, gaat het veldwerk van de BSDI starten in juli 2021 en krijgen we begin 2022 het eerste COB-bestand. Het doel is om vanaf 2022 drie COB-berichten over (ontwikkelingen in) de stemming en een verdiepende jaarstudie naar achtergronden in die stemming te publiceren. De COB-berichten zullen verschijnen op basis van deelbestanden uit de BSDI met ongeveer 1667 respondenten en aanvullend kwalitatief onderzoek. De jaarstudie maakt gebruik van het BSDI-jaarbestand inclusief achtergrondkenmerken (N = 5000) en kwalitatief onderzoek naar een specifieke groep (of groepen).

2. Inbedding en vormgeving

Omdat de opzet van het onderzoek bepalend is voor de publicatie(s) die eruit kunnen voortvloeien, zijn er nog geen definitieve besluiten genomen over werkwijze, organisatie en vormgeving van het COB-nieuwe stijl.

Wel hebben we de afgelopen twee jaar gewerkt aan de inbedding van het COB in het meerjarenprogramma 2021-2026. Nu de programma's vorm krijgen, gaan we kijken hoe we het COB kunnen inzetten bij het beantwoorden van de richtinggevende vragen van het meerjarenprogramma en bij het kiezen en prioriteren van onderzoeksvragen. We kijken ook welke capaciteit er voor het COB nodig is, hoe we de werkwijze gaan aanpassen en hoe we het proces van kwaliteitsbewaking het beste kunnen inrichten. Het COB is en blijft toch anders dan veel andere SCP-projecten, omdat het een project is met een relatief korte doorlooptijd en omdat het een doorlopend project is met verschillende publicaties.

In overleg met de afdeling Communicatie en met stakeholders gaan we kijken hoe we het COB het beste naar buiten kunnen brengen, hoe de vormgeving eruit moet gaan zien en hoe we de vindbaarheid en toepasbaarheid van het COB voor de diverse doelgroepen kunnen verbeteren.

Reflectie op COB en COB-toekomst

Meer met minder. De COB-evaluatiecommissie raadde ons – in lijn met het advies uit de algemene SCP-evaluatie over 2010-2015 – aan om ‘meer met minder te doen’. In hun adviezen lazen wij vooral wat er ‘meer’ zou moeten (o.a. meer verdiepingsstudies, wetenschappelijke publicaties, samenwerkingen met anderen en verbinding met doelgroepen). Daarom was het advies van de commissie ook dat er meer geld en meer capaciteit bij moest. Het SCP ziet het COB als een belangrijk project en heeft vervolgens ook fors geïnvesteerd om het project de benodigde kwaliteitsimpuls te geven om het onderzoek nog meer toekomstbestendig te maken.

Afwegingen en dilemma's. Bij de vernieuwing van het COB kwamen we – vooral op het gebied van de data – voor lastige afwegingen te staan. Zoals de evaluatiecommissie al opmerkte: goed surveyonderzoek is ontzettend duur en het proces van data verzamelen is tijdrovend. Daarin moeten

we keuzes maken, en dat is soms pijnlijk. De kwaliteit van de COB-dataverzameling zal beter worden ten opzichte van wat het was (betere representativiteit, grotere N, meer informatie over diversiteit, meer mogelijkheden tot koppeling met registratiegegevens, koppeling met andere BSDI thema's), maar daar staan ook nadelen tegenover: hoge onderzoekskosten, minder flexibiliteit, een langere tijd tussen veldwerk en verschijnen. Het onderzoek zal iets minder op de actualiteit zitten, maar hopelijk winnen aan kwaliteit en diepgang, en daarmee hopelijk aan zeggingskracht. De opzet van de dataverzameling waarbij de BSDI continu in het veld is, biedt bovendien mogelijkheden om ontwikkelingen in de tijd beter in kaart te brengen (een film van een jaar i.p.v. vier foto's). En ook op het gebied van capaciteit moeten keuzes worden gemaakt. We hebben soms meer ambities (o.a. grotere deelname aan het wetenschappelijke en publieke debat) dan we met onze beperkte tijd waar kunnen maken. Dat gold zeker in de afgelopen jaren omdat deze vernieuwing van het COB ook veel tijd kost, naast het maken van de reguliere COB-berichten.

Doorlooptijd vernieuwing. Tussen de evaluatie en het verschijnen van het eerste rapport in de nieuwe opzet (begin 2022) zijn straks drie jaar gepasseerd. Hoe komt dat? De voornaamste reden hiervoor is de opzet van een nieuwe dataverzameling. We hebben eerst een half jaar opties verkend met het CBS. Vervolgens is er gebruikgemaakt van LISS-data vanwege het feit dat het LISS-panel gebaseerd is op een kanssteekproef. Dat was een belangrijke verbetering. Daarnaast is het SCP aan de slag gegaan met het oprichten van een eigen Basis Survey Data Infrastructuur. Dit bood de mogelijkheid om het COB duurzaam in onder te brengen. Het oprichten van de BSDI (incl. intern inventariseren) heeft anderhalf jaar geduurd. Het herinrichten van de data-infrastructuur was een precieze en zorgvuldige activiteit die meer tijd innam dan iedereen wellicht zou willen. Het was echter noodzakelijk dat proces zorgvuldig te doorlopen om de komende jaren over betrouwbare gegevens te beschikken. Vervolgens heeft de ontwikkeling van de eerste vragenlijsten die worden uitgezet binnen de BSDI nog ruim een half jaar tot driekwart jaar geduurd. Dit overlapte deels met de oprichting van de BSDI. De feitelijke dataverzameling gaat starten in juli 2021 en de eerste databestanden die worden opgeleverd voor het COB komen beschikbaar rond januari 2022. Pas nu we weten hoe de BSDI eruit zal zien, kunnen we dit jaar ook andere COB-stappen zetten (waaronder de inrichting van de werkwijze en vormgeving).

Toekomst surveyonderzoek. De belangrijkste vraag is natuurlijk of het nieuwe COB weer tien jaar vooruit kan. We hopen van wel. Maar dat zal ook afhangen van de ontwikkelingen op het gebied van enquêteonderzoek en dan met name van de vraag of het tegen redelijke kosten mogelijk blijft een representatief beeld te krijgen van de Nederlandse bevolking. De grote moeite die het kost om sommige groepen (o.a. jongeren, mensen met een lagere opleiding, laaggeletterden) te laten deelnemen, blijft ook voor het COB een uitdaging. Dat betekent voor het COB, en het SCP in het geheel, dat we ook zullen moeten blijven nadenken over andere manieren van onderzoek om een goed beeld te blijven krijgen van de algemene bevolking en de gevoelens die er leven.

Inhoudelijke focus en afstemming met MJP

De inhoudelijke focus en het kortcyclische karakter van het COB plaatsten het soms op iets meer afstand van ander SCP-onderzoek. Dit betekende niet dat het COB geen grote meerwaarde had als het gaat om het signaleren van de grotere maatschappelijke vraagstukken waar het SCP onderzoek naar doet. Met de inbedding van het COB in het nieuwe meerjarenprogramma en de BSDI zijn er belangrijke stappen gezet om de brede, meerjarige maatschappelijke vraagstukken ook explicieter te kunnen laten terugkomen.

Onafhankelijkheid

Hoewel het COB in 2008 in opdracht van de VoRa startte, was vanaf het begin van het project duidelijk dat het SCP onafhankelijk is en uiteindelijk zelf besluit over de opzet en inhoud van het onderzoek. Er was vanaf het begin wel overleg met de VoRa. Dat vond plaats via een werkgroep namens de VoRa waarin diverse ministeries zitting hadden. De VoRa-werkgroep fungeerde als mee-lezer van de COB-berichten en dacht mee over toekomstige COB-thema's. Daarin is met de verandering in de financiering in 2017 (VoRa betaalt datakosten, SCP personeelskosten) niets veranderd.

De band met de VoRa werd vanaf 2016 eerder beter, omdat we toen gestart zijn om elk kwartaal de uitkomsten van het COB te presenteren. De onafhankelijkheid waarmee het SCP het onderzoek wenst uit te voeren wordt daarbij gerespecteerd. De voorzitter van de VoRa-werkgroep waakt daar ook zorgvuldig over. Men geeft ons suggesties en adviezen over het concept-COB-bericht, over thema's en wijst ons weleens op een tyfoutje in het persbericht, maar altijd onder de formule dat het SCP over de inhoud gaat en beslist. De WODC-affaire heeft hen daar opnieuw bewust van gemaakt. Een aantal leden van de werkgroep vonden het niet meer nodig om van tevoren naar het persbericht te kijken en er kwamen veel minder suggesties.

Nu de VoRa niet meer betaalt en wij naar een nieuwe opzet kijken, is het de vraag of dit invloed heeft op de onderlinge verhoudingen. Beide partijen hebben uitgesproken met elkaar verder te willen en daarover een samenwerkingsovereenkomst te sluiten. We betrekken de VoRa ook bij de nieuwe opzet van het COB. We willen dit jaar met de VoRa twee dingen bespreken, namelijk: 1) wat hun wensen zijn voor het COB vanaf 2021, en 2) hoe we de samenwerking in de toekomst vorm gaan geven. Ons streven daarbij is om de VoRa als belangrijkste stakeholder te behouden, omdat zij een belangrijke ingang zijn in Den Haag.

Wetenschappelijke kwaliteit

Omdat het om kortcyclisch onderzoek gaat met een korte doorlooptijd (het COB-bericht wordt in drie weken geschreven), past een deel van de processen die wij als SCP hebben ingericht om de wetenschappelijke kwaliteit te bewaken minder goed bij het COB-werkproces. Daarvoor zijn alternatieven gevonden. Zo is er in plaats van een leescommissie een interne leescommissie-groep (de SCP-directie en een wisselende mee-lezer vanuit het managementteam) en een externe leescommissie (de VoRa-werkgroep). Methodologische accountmanagers spreken eens per jaar de lopende zaken door en treden sinds 2020 ook op als interne meelezers. Omdat het hier om de wetenschappelijke kwaliteit van een kortcyclisch maar langlopend onderzoek gaat, is er ook gekozen voor een aparte COB-evaluatie om de wetenschappelijke kwaliteit en toekomstbestendigheid in kaart te brengen en hier waar nodig op bij te sturen.

Met de inrichting van de BSDI is een groot aantal zorgen over de toekomstbestendigheid van de kwaliteit van de enquêtedata weggenomen. Bij de COB-vragen in de BSDI zijn de kwantitatief methodologen intensief betrokken. Ook op het gebied van kwalitatief onderzoek is de afdeling Methodologie betrokken bij de hernieuwde opzet. Maar het bewaken van de wetenschappelijke kwaliteit van kortcyclisch onderzoek blijft een aandachtspunt waar wij in de toekomst aanvullende processen op willen inrichten. Te denken valt bijvoorbeeld aan een COB-begeleidingscommissie met interne en externe leden die de COB-jaarplannen beoordeelt. Enkele leden van deze commissie kunnen als leescommissie fungeren voor de COB-publicaties.

Literatuur

Evaluatiecommissie COB (2019). *Evaluatie Continu Onderzoek Burgerperspectieven 2008-2018*.

Geraadpleegd 29 maart 2021 via

<https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/bijlagen/06-2020/29/bijlagen-burgerperspectieven-2020--2-evaluatie-brief-en-appreciatie/Evaluatierapport+COB+en+impactanalyse+DEF+21+maart+2019.pdf>.

Bijlage 2: Casestudie Longitudinaal cohortonderzoek asielzoekers en statushouders

Na een decennium met een relatief stabiel aantal asielerzoeken per jaar nam het aantal asielaanvragen vanaf 2014 fors toe, met 2015 als piekjaar met 57.000 aanvragen. Uit eerder onderzoek naar statushouders is bekend dat zij een grote achterstand hebben op diverse leefterreinen ten opzichte van andere migrantengroepen. Een prangende vraag was of de integratie van recentelijk in Nederland gearriveerde statushouders beter zou gaan verlopen dan die van eerdere groepen statushouders. Om in deze informatie te voorzien, spraken in 2016 vier ministeries (Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), Justitie en Veiligheid (JenV), Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)) de wens uit om al vanaf het begin van hun verblijf in Nederland zicht te krijgen op de samenstelling en de positie van de groep asielzoekers en statushouders die de afgelopen jaren naar Nederland zijn gekomen. Deze wens is uitgemond in het project Longitudinaal cohortonderzoek asielzoekers en statushouders. Kort gezegd was het doel van dit project de positie van asielzoekers en statushouders in kaart te brengen en te volgen.

Het project is uitgevoerd in de periode 2016-2020. De ministeries van SZW en JenV gaan de komende vijf jaar door met dit project. Het SCP heeft onlangs besloten niet in de tweede projectperiode te participeren omdat het project onvoldoende aansluit bij de richtinggevende vragen van het nieuwe meerjarenprogramma.

Samenwerkingspartners

Het Sociaal en Cultureel Planbureau was hoofdaannemer van het project en SCP-onderzoeker Jaco Dagevos was de projectleider. De uitvoering vond plaats in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De samenwerking met deze instanties betrof de voorbereiding en uitvoering van twee surveys (zie de paragraaf over onderzoeksmethoden voor verdere toelichting) en de rapportages hierover. Hiermee werden kwantitatieve data voor het project verzameld.

Kwalitatief onderzoek vormde een ander onderdeel van het project. Het SCP heeft één kwalitatieve studie zelf uitgevoerd. Twee studies zijn uitgevoerd door respectievelijk onderzoekers van de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) / Universiteit Utrecht (UU) en door de Universiteit van Amsterdam (UvA). De vierde kwalitatieve studie is uitgevoerd in samenwerking met Significant/Verwey-Jonker Instituut en het SCP, RIVM en WODC.

Een derde onderdeel van het project betrof het opzetten van een bestand van gekoppelde registergegevens dat het volgen van asielzoekers en statushouders mogelijk maakt. Dit onderdeel lag in handen van het CBS. Hierover is apart gepubliceerd door het CBS. De registerbestanden zijn benut voor verrijking van het surveybestand.

Onderzoeksmethoden

Er is gebruikgemaakt van *mixed methods*-onderzoek door materiaal uit surveys, registergegevens en kwalitatief onderzoek te combineren. Er is een herhaalde meting onder dezelfde Syrische

statushouders uitgevoerd (twee surveys). Deze maakten onderdeel uit van het cohort Syrische statushouders dat tussen 1 januari 2014 en 1 juli 2016 een verblijfsvergunning asiel heeft gekregen en hun kinderen en partner die als nareiziger of in het kader van gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen.

Er is gekozen voor de Syrische groep omdat dit verreweg de grootste groep is die in de periode rond 2015 naar Nederland is gekomen. Bij de voorbereiding van de survey is overwogen om ook de Eritrese groep – in omvang de tweede groep nieuwe statushouders – in de survey te betrekken, maar uit een vooronderzoek bleek dat hier de nodige risico's aan waren verbonden (o.a. onbekendheid met surveyonderzoek, verwachte lage responsgeneigdheid).

Kosten en financiering

De genoemde ministeries droegen de kosten voor de kwantitatieve dataverzameling (surveys) en voor het kwalitatieve onderzoek. Het SCP heeft voor dit project geen personeels- of andere kosten in rekening gebracht. De personele inzet kwam dus vanuit het SCP zelf.

Hoofdpijnen bevindingen

Er is informatie verzameld over het verloop van de vlucht, de achtergronden van de komst naar Nederland en de ervaringen in de opvang. Daarnaast is informatie verzameld over (de veranderingen in) het opleidingsniveau, de beheersing van de Nederlandse taal, de mentale en fysieke gezondheid en het verblijfsperspectief. De positie op de arbeidsmarkt, het aandeel in de bijstand en de ervaren financiële situatie zijn belangrijke indicatoren om de structurele integratie in kaart te brengen. Ook is informatie verzameld over de samenstelling van sociale netwerken, waardenoriëntaties, de religieuze oriëntatie en participatie, hoe men aankijkt tegen het leven in Nederland en hoe men oordeelt over de kansen en discriminatie van migrantengroepen in het algemeen en die van henzelf. Een selectie van onze bevindingen:

- De beheersing van de Nederlandse taal is verbeterd. Steeds meer statushouders sluiten hun inburgering en cursus Nederlandse taal succesvol af, meer Syriërs zijn aan het werk en actief op de arbeidsmarkt. Ook neemt de onderwijsparticipatie toe.
- Jongeren en mannen boeken een grotere vooruitgang (op het gebied van taalbeheersing en arbeidsparticipatie) dan 45-plussers en vrouwen.
- Kinderen van statushouders stromen veel vaker dan kinderen gemiddeld in Nederland door naar het praktijkonderwijs.
- Zorgelijk blijft de ongunstige fysieke en psychische gezondheid. Hoewel het aandeel psychisch ongezonde mensen onder Syrische statushouders enigszins is gedaald, ligt dit nog steeds op een hoog niveau. Veel Syriërs kampen met een slechte mondgezondheid.
- Syrische statushouders tonen zich tevreden met hun leven in Nederland en met de werking van Nederlandse instituties. Zij ervaren, zeker in vergelijking met andere migrantengroepen, betrekkelijk weinig discriminatie.
- Hoewel de onderwijs- en arbeidsparticipatie is verbeterd, blijft een groot deel van de Syrische statushouders afhankelijk van een bijstandsuitkering. Veel mensen geven aan dat er in hun huishouden te weinig geld is om rond te komen.

Verklarende analyses geven inzicht in de factoren die de positieverwerving beïnvloeden. Binnen de groep (Syrische) statushouders blijken de posities steeds meer uiteen te gaan lopen. Ouderen, lageropgeleiden en personen met een slechte fysieke en mentale gezondheid blijven achter bij het slagen voor het inburgeringsexamen, het leren van de Nederlandse taal en het vinden van werk. Beleidsfactoren zijn eveneens van belang: een korte en actieve periode in de opvang en het afronden van de inburgering dragen bij aan de positieverwerving in Nederland. Het lijkt erop dat het beleid selectief is: met name personen die relatief gunstige kenmerken hebben (jong, gezond, hogeropgeleid) profiteren van het beleid.

Disseminatie en communicatiestrategie

Binnen dit project zijn verschillende studies uitgebracht, zowel kwantitatief als kwalitatief van aard:

Dagevos, J., W. Huijnk, M. Maliepaard en E. Miltenburg (red.) (2018). *Syriërs in Nederland. Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Dagevos, J., E. Miltenburg, M. de Mooij, D. Schans, E. Uiters en A. Wijga (2020). *Syrische statushouders op weg in Nederland. De ontwikkeling van hun positie en leefsituatie*. Geraadpleegd via <https://digitaal.scp.nl/syrische-statushouders-op-weg-in-nederland/>. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Dagevos et al. (2021, te verschijnen). *Policy brief statushouders* [werktitel]. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Huijnk, W., J. Dagevos, M. Djundeva, D. Schans, E. Uiters, A. Ruijsbroek en M. de Mooij (2021). *Met beleid van start. Over de rol van beleid voor ontwikkelingen in de positie en leefsituatie van Syrische statushouders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Liempt, I. van en R. Staring (2020). *'Nederland papierland'. Syrische statushouders en hun ervaringen met participatiebeleid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

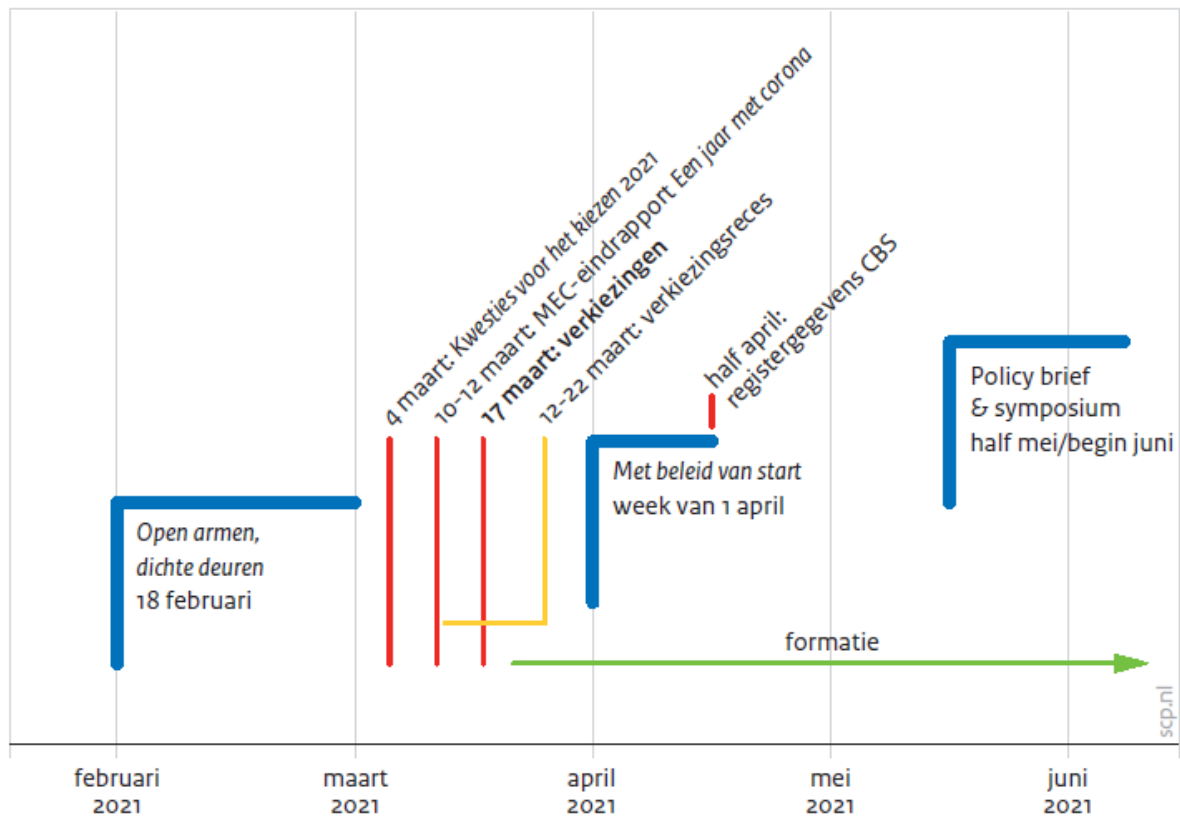
Miltenburg, E., J. Dagevos en W. Huijnk (red.) (2019). *Opnieuw beginnen. Achtergronden van positieverschillen tussen Syrische statushouders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Sterckx, L. en M. Fessehazion (2018). *Eritrese statushouders in Nederland. Een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Vermeulen, F. (2021). *Open armen en dichte deuren. Percepties van Syrische en Eritrese statushouders over hun sociaal-culturele positie in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Op 18 februari 2021 is de vierde kwantitatieve studie verschenen, in april verschijnt de derde kwalitatieve studie en in juni de policy brief, die het project afsluit. Hiermee zijn volgens afspraak met de betrokken departementen gedurende de projectperiode vier kwantitatieve en vier kwalitatieve studies opgeleverd. In de policy brief blikken we terug op vijf jaar onderzoek en beleid en doen we aanbevelingen voor het beleid (onder meer op het terrein van opvang, onderwijs, participatie en gezondheid).

Figuur 2.1 Planning project Longitudinaal cohortonderzoek asielzoekers en statushouders

Bron: SCP

Voor de timing van de verschillende onderdelen in de slotfase is gekeken naar een juiste volgorde van de rapporten onderling, zodat ze gezamenlijk fungeren als een drietrapsraket: eerst de beschrijvende kwalitatieve studie over de perceptie van statushouders over hun leven en sociaal-culturele positie in Nederland, daarna de verklarende kwantitatieve studie met specifieke aandacht voor beleidsfactoren. De afsluiter is de policy brief, waarin wordt gereflecteerd op het verloop van de integratie van statushouders tot nu toe en de beleidsontwikkeling van de afgelopen vijf jaar en er aanbevelingen worden gedaan voor het beleid in de komende jaren, inclusief reflecties op de mogelijke implicaties van decentralisering van het inburgeringsbeleid.

Verder is gekeken naar twee bepalende momenten. De derde kwalitatieve studie (*Open armen en dichte deuren*) verscheen na de verkiezingen, maar voorafgaand aan de publicatie over statushouders van het CBS van half april. Dit is afgestemd met het CBS, zodat de rapporten elkaar versterken. Daarnaast is het doel om een zo groot mogelijk podium te creëren bij beleidsmakers voor de policy brief. Een publicatiemoment ruim na de verkiezingen, maar wel op een moment dat het nog de gesprekken in de formatie (en het maken van beleid daarna) kan voeden is daarvoor het meest geschikt. Afhankelijk van de vorderingen binnen de formatie nemen we ook de wetenschappelijke bureaus van politieke partijen en de Kamercommissies mee in de disseminatie.

Zowel de vierde kwantitatieve studie als de policy brief is van belang voor de nieuwe inburgeringswet die per 2022 ingaat en waarop gemeenten zich momenteel aan het voorbereiden zijn, ook omdat we rekenschap geven van de risico's van het decentraal beleggen van beleid. We hebben daarbij ook gebruikgemaakt van inzichten uit andere relevante SCP-onderzoeken. Tevens zijn de bevindingen

van belang voor de vormgeving van het opvang- en huisvestingsbeleid en voor de betrokkenheid van de ministeries van VWS en OCW bij het vraagstuk van integratie van nieuwkomers.

We zetten in het bijzonder in op de policy brief. De derde kwalitatieve studie, *Open armen en dichte deuren*, is klein en gericht onder de aandacht van stakeholders en de pers gebracht. We hebben deze publicatie dus niet via de brede perslijst verstuurd, maar wel aan voor stakeholders relevante media, zoals *Binnenlands Bestuur* en het magazine van VluchtelingenWerk. Deze kwalitatieve studie geeft geen concrete aanbevelingen, maar biedt wel inzicht en context en is belangrijk in aanloop naar de aanbevelingen en conclusies van de andere studies. De vierde kwantitatieve studie, *Met beleid van start*, bevat analyses naar de invloed van opvang- en inburgeringsbeleid op de participatie van statushouders. Het formuleren van aandachtspunten en handelingsopties voor beleid staan centraal. Deze brengen we daarom ook proactief en breder naar buiten, samen met het WODC, RIVM en CBS. Naast het beleid, parlement en de schrijvende pers zetten we ook in op radio en tv (journaals). De policy brief is het sluitstuk en wordt met een (online) symposium afgesloten.

Aan het eind van deze casestudie vindt u een lijst van alle publicaties die zijn geschreven en presentaties die wij tot nu toe hebben gegeven op basis van dit onderzoek.

Ontvangst

Dit project is voortgekomen uit de behoefte van het beleid aan informatie over de kenmerken van de nieuwe groepen statushouders, hun positie en de ontwikkeling die zich daarin voordoet. De belangstelling van het beleid is steeds groot geweest, zowel in de stuurgroep (die voor dit project is opgericht en bestaat uit vertegenwoordigers van departementen), bij uitvoerende organisaties (Immigratie- en Naturalisatiedienst) en VluchtelingenWerk als in de Hoogambtelijke Taskforce (HAT) en zijn opvolger. Uit het feit dat ministeries dit project voort willen zetten, mag worden afgeleid dat zij het project nog steeds belangrijk vinden en dat het aansluit bij hun informatiebehoefte. Dankzij dit onderzoek hebben we over dit onderwerp een continu gesprek met beleid kunnen opstarten. Bij het verschijnen van de publicaties in de periode 2018-2020 is er steeds veel belangstelling geweest van de pers. Dit gold zeker voor de eerste publicatie. Die publicatie trok veel publiciteit, waarschijnlijk omdat er toen voor het eerst informatie beschikbaar kwam over de kenmerken van de Syrische groep. Met name de uitkomsten over het opleidingsniveau (niet alle Syriërs zijn hoogopgeleid) en de psychische gezondheid (ca. 40% is psychisch ongezond) zijn uitgebreid in de media belicht. Voor een analyse van de ontvangst van de publicaties in 2021 komt deze zelfevaluatie te vroeg.

Doorwerking in beleid

Er is een duidelijke relatie te leggen tussen de keuze om specifiek beleid voor de Eritrese groep te gaan voeren en de studies van dit project. Daarnaast sluiten bevindingen van dit project aan op lopende beleidsdiscussies over het inburgeringsbeleid (ons onderzoek onderstreept het belang van dit beleid, maar adviseert wel om dit gedifferentieerd uit te voeren vanwege grote verschillen tussen statushouders en stelt vraagttekens bij de ophoging van het taalniveau in de nieuwe wet). Net als bij discussies over het uitplaatsingsbeleid (ons onderzoek stelt dat spreiding van statushouders over Nederland leidt tot ongelijke kansen op de arbeidsmarkt) en het opvangbeleid (ons onderzoek bepleit te zorgen voor een zinvolle besteding van de wachttijd en de mogelijkheden om taal te leren en (vrijwilligers)werk te doente vergroten). Daarnaast zijn de uitkomsten van het onderzoek ook

relevant omdat ze kennis voor nieuw beleid (Wet inburgering 2022) bieden. Op die manier is kennis afkomstig van dit onderzoek bruikbaar geweest voor zowel bestaand als nieuw beleid.

Gewenste doorwerking van policy brief

Met de policy brief willen we beleidsaanbevelingen agenderen bij de juiste stakeholders. Daarnaast willen we een discussie faciliteren zodat de aanbevelingen worden gewogen in nieuw beleid op de verschillende onderwerpen vanuit het burgerperspectief (inburgering, opvangbeleid, gezondheid en toegang tot de zorg, onderwijs, arbeidsmarktparticipatie en discriminatiebestrijding).

Reflectie

Dit project heeft veel maatschappelijke en beleidsmatige relevantie, en het thema ligt erg gevoelig. Dat is het geval voor al ons onderzoek naar migranten en vluchtelingen.

We hebben met dit project een belangrijke lacune, namelijk die van het burgerperspectief, willen invullen. Naast de relevantie maakte ook de voor ons methodologisch innovatieve aanpak dit onderzoek interessant. Deze was innovatief, vanwege de *mixed methods*-aanpak, het gebruik van panelsurveys onder een nieuwe groep en de koppeling van surveys en registerdata. Daarnaast hebben we geavanceerde panelregressietechnieken toegepast. Het project heeft tot verschillende vormen van samenwerking geleid, bijvoorbeeld binnen het projectteam met het CBS, RIVM en WODC, die elk hun eigen expertise inbrachten. Voorts bestaan er vanwege dit project relaties met vier departementen en is er een samenwerking opgezet met drie universiteiten (Erasmus Universiteit Rotterdam, Utrecht University en Universiteit van Amsterdam). Binnen het project is een promovenda actief die aan de publicaties heeft meegewerkt en de verzamelde gegevens gebruikt voor haar proefschrift. Er was sprake van een brede disseminatie in SCP-rapporten, vaktijdschriften, kranten en wetenschappelijke tijdschriften.

Toch hebben we bij de totstandkoming van het nieuwe meerjarenprogramma besloten om afscheid te nemen van dit project. Het onderzoek geeft namelijk geen antwoord op de richtinggevende vragen van het meerjarenprogramma. Dat komt voor een belangrijk deel doordat de onderzoeksvragen die wij onszelf stellen in het nieuwe meerjarenprogramma een duidend karakter hebben, terwijl dit onderzoek meer monitorend is. Daarnaast wil het SCP vanaf 2021 met het nieuwe meerjarenplan meer integraal naar maatschappelijke vraagstukken kijken met een blik die vooral gericht is op het proces van consequenties voor de samenleving.

We hebben de afgelopen drie jaar wel getracht hierop bij te sturen door te kijken of die studie niet breder getrokken kon worden naar een onderzoek over de interactie van statushouders met de samenleving. Dat is niet gelukt in het onderzoeksdesign, maar in de communicatie is hier wel aandacht voor gevraagd, ook gezien de maatschappelijke discussie over dit onderwerp.

Naast de inhoudelijke afweging speelt een rol dat dit onderzoek grote personele inzet vraagt. Het gaat om een samenwerkingsverband met verschillende partners, dus er gaat ook veel tijd in de coördinatie zitten. Dit alles in overweging nemend, hebben we bij de start van het nieuwe meerjarenprogramma bij alle nieuwe programmaleiders getoetst of instandhouding van dit project nodig is. Dat bleek niet zo te zijn. Het besluit om afscheid te nemen van het project hebben wij in overleg met de betrokken partijen genomen. Dit betekent overigens niet dat het onderzoek stopt.

We dragen ons aandeel in de monitoring over. Mogelijk zullen we in de toekomst weer een bijdrage leveren in de vorm van verdieping. We sluiten dus niet uit dat we de komende jaren onderzoek zullen publiceren over nieuwkomers. We zullen dat echter doen vanuit samenhang en consequenties voor verschillende groepen en de samenleving, en niet meer vanuit een doelgroepsbenadering.

Bovenstaande beschrijft helder de uitkomsten met betrekking tot veel van de aandachtsgebieden die we als leidraad gebruiken om de veranderopgave van het SCP inzichtelijk te maken. Het is een goed voorbeeld van de verandering die we doormaken. Het toont hierbij de moeilijke, maar strategische keuze om vanwege een meerjarig programma met een andere inhoudelijke focus te stoppen met projecten, zelfs als die impact hebben op beleid en maatschappij en daarbij van wetenschappelijk hoog niveau zijn met een innovatieve en complexe onderzoeksopzet. Ook op het gebied van de uitvoer wordt duidelijk benoemd wat zo'n groot, extern gefinancierd project met zich meebrengt. Een project als dit uitvoeren legt een relatief grote claim op de beschikbare capaciteit van het SCP. Ook hierom hebben we moeten constateren dat we zo'n grote rol voor een dergelijk project dat inhoudelijk niet aansluit bij de focus van het meerjarenprogramma niet op ons kunnen blijven nemen.

Externe publicaties

- Dagevos, J. (2019). *Met vallen en opstaan naar een beter integratiebeleid voor statushouders*. Geraadpleegd via <https://www.sociaalweb.nl/blogs/met-vallen-en-opstaan-naar-een-beter-integratiebeleid-voor-statushouders>.
- Dagevos, J. en E. Miltenburg (2020). *Syrische statushouders: zet corona een streep door de stijgende arbeidsparticipatie?* Geraadpleegd via <https://www.kennisplatformwerkeninkomen.nl/binaries/kwi/documenten/publicaties/2021/04/30/kwi-magazine-2020/kwi-magazine-2020.pdf>.
- Dagevos, Jaco, Willem Huijnk en Emily Miltenburg (2018). Meer actie nodig voor de integratie van Syriërs. In: *de Volkskrant*, 23 juni 2018.
- Dagevos, Jaco, Willem Huijnk, Emily Miltenburg en Mieke Maliepaard (2018). De integratie van Syriërs heeft nog een lange weg te gaan. In: *Sociaal Bestek*, jg. 80, nr. 4, p. 50-51.
- Dagevos, J., E. Miltenburg, W. Huijnk en R. Damen (2019). *Verschillen tussen Syrische statushouders. Integratie op maat nodig*. Geraadpleegd via <https://www.socialevraagstukken.nl/verschillen-tussen-syrische-statushouders-integratie-op-maat-nodig/>.
- Damen, R.E.C., J. Dagevos en W. Huijnk (2021). Refugee reception re-examined: a quantitative study on the impact of the reception period for mental health and host country language proficiency among Syrian refugees in the Netherlands (accepted for publication in: *Journal of International Migration and Integration*).
- Damen, R.E.C., W. Huijnk en J. Dagevos (te verschijnen). Socio-cultural diversity among recently arrived Syrian refugees in the Netherlands: a typology of social, emotional and cultural positions (under review).
- Huijnk, W., J. Dagevos en E. Miltenburg (2017). Een staalkaart van statushouders. Over de integratie van statushouders in Nederland. In: *Mens en maatschappij*, jg. 92, nr. 4, p. 359-394.
- Miltenburg, E. en J. Dagevos (2020). Looking beyond employment: participation profiles of Syrian refugees in the Netherlands. In: *International Migration* ([dx.doi.org/10.1111/imig.12785](https://doi.org/10.1111/imig.12785)).
- Miltenburg, Emily, Willem Huijnk en Jaco Dagevos (2018). *Zonder intensief beleid gaat het mis met de integratie van statushouders: vijf aandachtspunten*. Geraadpleegd via

<https://www.socialevraagstukken.nl/zonder-intensief-beleid-gaat-het-mis-met-de-integratie-van-statushouders-vijf-aandachtspunten/>.

Odé, A. en J. Dagevos (2017). Statushouders aan het werk. De moeizame positieverwerving op de arbeidsmarkt en de betekenis van beleidsfactoren. In: *Mens en maatschappij*, jg. 92, nr. 4, p. 447-468.

Presentaties, doorgaans voor beleidsmakers en uitvoerders

- Periodieke presentaties bij de HAT bij aanvang van het project en bij nagenoeg alle verschenen studies van het project
- SER, presentatie voor de Raad
- Presentaties bij ministerie van Justitie en Veiligheid
- CBS-microdatagebruikersdag
- ZonMw-bijeenkomst over vluchtelingen
- Divosa-congres
- GGD-Amsterdam
- Gemeente Amsterdam
- Gemeente Rotterdam

Presentaties tijdens internationale conferenties

- Migration conference 2018: Syrian refugee families in the Netherlands: well-being of and worries about children.
- ISA 2018: Surveying Syrian Refugees in the Netherlands.
- Berlin Summer school Advanced Research on Refugee Integration. Socio-cultural positions of recently arrived Syrian refugees in the Netherlands: preliminary results.
- IMISCOE 2018: Syrians in the Netherlands. A study of the first years of their lives in the Netherlands.
- IMISCOE 2019: Looking beyond employment. Participation profiles of Syrian refugees in the Netherlands.
- IMISCOE 2019: Socio-cultural positions of recently arrived Syrian refugees in the Netherlands: A typology and underlying relations.
- Forum economists international 2019. Syrians in the Netherlands. Research on the integration of permit holders.
- IMISCOE 2020: Labour market integration and orientation of Syrian refugees in the Netherlands.

Bijlage 3: Casestudie Sociaal Domein

Aanleiding onderzoek

De Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015), de Jeugdwet en de Participatiewet traden op 1 januari 2015 in werking. Deze wetgeving betekende een forse uitbreiding van de gemeentelijke verantwoordelijkheid op het gebied van de ondersteuning van mensen met een beperking, de hulp aan jeugdigen en ouders en de begeleiding van mensen met een arbeidsbeperking of afstand tot de arbeidsmarkt. Het SCP evalueerde en monitorde, deels in samenwerking met andere onderzoeksorganisaties, de nieuwe wetgeving. Van twee van de evaluaties, die van de Wmo 2015 (2018) en de Participatiewet (2019), waren wij de penvoerder. De evaluatie van de Wmo 2015 was onderdeel van de bredere evaluatie van de Hervorming Langdurige Zorg (HLZ). Ook bij de evaluatie van de Jeugdwet waren wij betrokken, die liep via ZonMw. Al deze evaluaties hadden de vorm van een onderzoeksprogramma, waarbij sommige deelprojecten werden uitgevoerd door het SCP en andere door onderzoekers buiten het SCP. Daarnaast voerden wij ook monitoring uit, onder de titel Overall rapportage sociaal domein. Deze onderzoeken voerden wij uit op verzoek van de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (evaluatie Wmo 2015), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) (evaluatie Participatiewet) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) (overall rapportages). In 2020 publiceerden wij op eigen initiatief een overkoepelende studie waarin we terugkeken op vijf jaar decentralisatie onder de titel [Sociaal Domein op Koers?](#) Bij onszelf, maar ook bij BZK als coördinerend ministerie, bestond de behoefte aan een overkoepelend beeld boven op de losse wetsevaluaties. Het doel daarvan was een integraal beeld te schetsen van het functioneren van het lokale sociaal domein vijf jaar na de overheveling van taken naar de gemeenten. Wij waren bij uitstek in staat om hierin te voorzien vanwege onze expertise op dit gebied en het empirisch onderzoek dat we binnen het sociaal domein hebben uitgevoerd. Daarmee had het SCP een unieke positie om (beleids)relevante kennis over het sociaal domein te bieden. Daarbij kwam dat de bevindingen rond de evaluaties, met name die van de Participatiewet, verontrustend waren, breed maatschappelijk en decentraal draagvlak vonden, maar op rijksniveau nog niet werden opgepakt. Hier leek nog onvoldoende (politiek) inzicht of draagvlak voor te zijn. Ook daarom vonden we het van belang om dit onderwerp nog eens te agenderen. We deden dit mede met het oog op de verkiezingen van begin 2021, die een nieuwe kans zouden scheppen dit onderwerp op de politieke agenda te zetten.

Onderzoeksmethoden

Voor de evaluaties werd voor een meerledige insteek gekozen met zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderdelen: effectstudies op basis van registratiedata (stapelingsbestand), surveys, interviews, focusgroepgesprekken, casestudies, klankbordgroepen en literatuuronderzoek. De monitors zijn gebaseerd op kwantitatieve data van het CBS en het CAK. Voor de overkoepelende studie gebruikten wij voorgaande studies, aangevuld met literatuur en recent onderzoek van andere onderzoeksorganisaties.

Hoofdpijnen bevindingen

In het overkoepelende onderzoek van 2020 bleken we diverse rode draden te kunnen trekken tussen de verschillende decentralisaties. De doelstelling van de decentralisaties was meer participatie in de samenleving van mensen die dit niet (helemaal) op eigen kracht kunnen. Dat doel is niet gehaald. De

deelname van mensen met een beperking aan de samenleving is niet toegenomen, er zijn nog steeds knelpunten in de jeugdzorg en de kans op werk voor mensen met een arbeidsbeperking is nauwelijks verbeterd. Gemeenten behalen nog geen betere resultaten dan het Rijk. Een belangrijke oorzaak is dat alle drie de wetten uitgingen van een te positief beeld van de zelfredzaamheid van mensen en een zorgzameresamenleving. De regelgeving is voor veel mensen te ingewikkeld. Een ander probleem is dat de financiering van gemeenten de doelstellingen niet stimuleert: lichte aanvragen krijgen voorrang omdat ze goedkoper zijn op te lossen. Dat alles zorgt er uiteindelijk voor dat een aantal kwetsbare groepen niet bereikt wordt. Een deel van de doelgroep is daarnaast niet in beeld bij gemeenten. De aanname dat gemeenten problemen eerder kunnen signaleren dan het Rijk omdat ze dichterbij hun burgers staan, blijkt in de praktijk weerbarstig.

Disseminatie en ontvangst

Wij beschrijven hieronder de disseminatie en het ontvangst van de evaluatie van de Participatiewet. We hebben deze evaluatie uitgekozen omdat deze een goed voorbeeld is van de ontwikkelingen die we doorliepen in het bevorderen van doorwerking. Bovendien laat dit zien waarom we het nodig vonden dit rapport op te laten volgen door een overkoepelende agenderende studie. Het rapport [Eindevaluatie van de participatiewet](#) kwam uit op 19 november 2019. De hoofdboodschap was dat de wet zijn doelstellingen niet had behaald. Sommige doelgroepen gingen er zelfs op achteruit. De voornaamste reden hiervoor waren de verkeerde aannames in de wet. Naast het rapport verscheen ook een magazine met een publieksvriendelijke samenvatting en interviews met mensen uit de verschillende onderzoeksdoelgroepen.

Beleid

Er vond tijdens het onderzoek regelmatig afstemming plaats op ambtelijk niveau tussen onze projectleider en SZW. SZW kwam daarbij herhaaldelijk met opmerkingen over de tekst. Het was duidelijk dat de uitkomsten van het onderzoek niet aansloten bij de politieke werkelijkheid waar betrokken ambtenaren mee te maken hadden. Natuurlijk is dat een lastige situatie, maar doorlopende toetsing tussen projectleiding en directie herbevestigde steeds dat er geen nieuwe empirische feiten aangeboden werden die de resultaten en conclusies anders zouden kunnen doen zijn (een afweging die past bij de onafhankelijke positie van het SCP). We hebben onze conclusies onverminderd sterk naar buiten gebracht vanwege de gevolgen die de Participatiewet had voor alle doelgroepen die deze wet betrof, maar ook vanwege de betekenis ervan voor de decentralisaties in de brede zin.

Op een gegeven moment hebben wij de grens tussen een departementaal verzoek en het onafhankelijk functioneren van een planbureau expliciet ter sprake gebracht. Het eindresultaat is volgens afspraak met departementen een week van tevoren onder embargo aan SZW toegestuurd. SZW deelde op zijn beurt zijn beleidsreactie met ons. Hierop hebben wij bewust niet gereageerd, omdat we de uitkomsten van het onderzoek maar deels herkenden in de toch wel erg positief geframede beleidsreactie. Uiteindelijk heeft SZW zijn beleidsreactie aangepast en is deze niet op de dag van uitkomen, maar twee dagen later uitgebracht.

Politiek

Op de dag na verschijning is het rapport via een technische briefing door het SCP aan de vaste Kamercommissie van SZW in de Tweede Kamer gepresenteerd. Hierbij waren namens het SCP enkel onderzoekers aanwezig. De reacties waren minder inhoudelijk dan verwacht. De vragen waren politiek gekleurd, waardoor onderzoekers soms moeite hadden ze te beantwoorden. We hadden

destijds weinig ervaring met technische briefings. We hebben hiervan geleerd ons anders voor te bereiden en niet alleen onderzoekers maar ook vertegenwoordiging vanuit directie en communicatie aanwezig te hebben.

Gemeenten en maatschappelijke organisaties

Er werd vooraf met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en een aantal belanghebbende organisaties contact gelegd om hen te informeren dat er een rapport aankwam dat voor hen relevant zou zijn. Op de verschijningsdatum kwam er een bestuurlijke reactie vanuit de VNG, Divosa, Cedris, de wethouders van de G4 en Stedennetwerk G40 op de evaluatie van de Participatiewet. Dit gebeurde via [een brief aan staatssecretaris Van Ark](#). Naast het persbericht en het rapport konden deze organisaties ook exemplaren van het magazine en voor hun achterban relevante content van ons ontvangen. Er verschenen van deze organisaties verschillende tweets en artikelen op diverse websites en in nieuwsbrieven. De partijen waren zeer te spreken over de informatie die zij van ons kregen. Divosa heeft ons magazine verspreid op hun najaarscongres (ca. 450 exemplaren) en het magazine is ook verspreid op de jaarlijkse Cedris-lezing (200 deelnemers).

Mediastrategie

Ons embargo verliep om 0.01 's ochtends. Onze inschatting was dat we vooral moesten focussen op media in de ochtend, omdat er in de loop van de dag op het onderzoek gereageerd zou worden door anderen en de aandacht dan verder van ons weg zou gaan. De directeur zat 's ochtends bij het televisieprogramma *Goedemorgen Nederland*. Achteraf gezien was dit een minder gelukkige keuze voor een gecompliceerd onderwerp met meerdere facetten. Anderzijds werd hierdoor wel een breed publiek bereikt. Aan de evaluatie werd aandacht besteed door de meeste dagbladen en projectleider Maroesjka Versantvoort verscheen in de journaals van het NOS (radio en tv) en RTL.

Avondprogramma's hadden aanvankelijk geen belangstelling omdat we 's ochtends al volop in het nieuws waren geweest. Twee dagen later was Kim Putters alsnog in de uitzending van *Nieuwsuur* naar aanleiding van de reactie van staatssecretaris Van Ark. Van Ark had naar aanleiding van het rapport namelijk geopperd dat alle gemeenten verplichte tegenprestaties moesten eisen van bijstandsgerechtigden. Ons onderzoek liet echter zien dat deze maatregel niet zou helpen. Dit interview verliep heel goed.¹

Doorwerking in beleid

In de periode rondom de verschijning van de tussenrapportage over de evaluatie van de Participatiewet (over de positie van mensen in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw'ers)) was er veel politieke discussie over het vervangen van het instrument loonkostensubsidie door het (goedkopere) loondispensatie. De tendens was er een van vervanging. Toen de tussenrapportage aangaf hoe slecht de arbeidsmarktpositie van voormalig Wsw'ers was, is enkele dagen later besloten het instrument loonkostensubsidie te handhaven.

Na het verschijnen van de eindevaluatie van de Participatiewet is er veel discussie geweest over de bevindingen. Bijvoorbeeld over nieuwe vormen van de sociale werkvoorziening, omdat juist de groep die daar gebruik van maakt er door het stopzetten van de Wsw en de invoering van de Participatiewet op achteruit is gegaan. Ook kwamen er voorstellen voor aanpassingen om de wet minder complex te maken (Breed Offensief). Dit proces was al langer gaande, dus aanpassingen in het kader van het Breed Offensief zijn niet geheel toe te schrijven aan de wetsevaluatie van het SCP.

¹ Zie: <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2311467-scp-directeur-verplicht-te-tegenprestatie-haalt-mensen-niet-uit-bijstand>.

Denk daarbij aan het inzoomen op de signaleringsproblematiek of het belang van werkgeversdienstverlening/contact tussen verschillende actoren zoals aangegeven in de eindevaluatie.

We hebben sinds het verschijnen van de evaluatie een aantal keer opnieuw aandacht gevraagd voor de bevindingen. We deden dat onder andere door in 2020 uit te komen met *Sociaal domein op koers?*, de slotbeschouwing op de drie evaluaties van de decentralisatiewetten. We deden dit opnieuw in aanloop naar de verkiezingen via het project Kwesties voor het kiezen. En we zullen het tijdens de formatie ook weer op tafel leggen, onder andere middels een korte paper over kwetsbare burgers in het sociaal domein. Ondertussen is het klimaat ook aan het veranderen. De toeslagenaffaire heeft meer ogen geopend voor de verkeerde aannames over zelfredzaamheid die hier ook een rol spelen. In diverse verkiezingsprogramma's zijn dan ook veranderingen opgenomen die betrekking hebben op de Participatiewet, zoals de terugkeer van de sociale werkplaats. Er lijkt ook meer draagvlak te zijn voor een andere brede conclusie die we onder meer naar aanleiding van de decentralisaties trokken. Namelijk dat het goed zou zijn om een uitvoeringstoets te doen voordat je nieuw beleid invoert, zodat verkeerde aannames ondervangen worden.

Reflectie en toekomst

Met betrekking tot het sociaal domein heeft het SCP de afgelopen jaren een voortrekkersrol gepakt. We brachten de effecten op en ervaringen van burgers, professionals en gemeenten in kaart. Dit perspectief, vanuit de burger, maakt het SCP-onderzoek uniek. We hebben niet alleen onze verantwoordelijkheid gepakt in monitoring en evaluatie, maar ook door op eigen initiatief een overkoepelende studie te schrijven. Omdat daar niet in was voorzien in het werkprogramma hebben we capaciteit die voor andere projecten was gereserveerd hiervoor vrijgemaakt. We vonden dit de moeite waard, zowel om het onderwerp weer te agenderen, als om het SCP met betrekking tot het sociaal domein vanuit het burgerperspectief te positioneren. Deze investering heeft geresulteerd in een rapport dat veel media-aandacht heeft gegenereerd en heeft geleid tot vele uitnodigingen om de bevindingen te presenteren van onder andere gemeenten, landelijke adviesraden en kennisinstituten en regionale werkplaatsen binnen het sociaal domein. De conclusies en aanbevelingen zijn bovendien gepresenteerd bij de directeuren-generaal Sociaal Domein van de verschillende betrokken departementen, met het oog op hun voorbereidingen voor de aankomende kabinetsformatie.

In het nieuwe meerjarenprogramma zal er onverminderd aandacht besteed worden aan het sociaal domein. We hebben hier een specifiek programma voor ingericht, getiteld Lokaal: het sociaal domein en de kracht van de lokale verzorgingsstaat. Zoals de titel al aangeeft, zullen we in dit programma (maar niet alléén in dit programma) nader verkennen hoe wij ons als nationaal planbureau tot lokaal beleid kunnen verhouden. Daaraan gekoppeld zullen we bepalen welke rol het SCP kan en wil spelen in de uitgebreide, maar gefragmenteerde kennisinfrastructuur die op het gebied van het sociaal domein in Nederland aanwezig is.

Bijlage 4: Casestudie De sociale staat van Nederland (SSN)

De sociale staat van Nederland (SSN) heeft als hoofddoel het volgen van ontwikkelingen in de kwaliteit van leven in Nederland. De huidige rapportage bestaat sinds 2001, en is een vervolg op de zogeheten Sociale en Culturele Verkenningen die sinds 1985 jaarlijks door het SCP werden uitgegeven. Hieraan ten grondslag lag een verzoek van de Tweede Kamer om jaarlijks te rapporteren over sociale en culturele thema's, om zo een tegenhanger te hebben van de Macro Economische Verkenningen (MEV) van het Centraal Planbureau. De SSN kwam in de eerste jaren dan ook voorafgaand aan Prinsjesdag uit. Later is de verschijningsdatum verschoven naar december, doordat enkele relevante data later werden aangeleverd.

In 2016 kwam een vergelijkbaar verzoek als in 1985, maar nu vanuit de Eerste Kamer. De vraag was of het SCP de SSN voorafgaand aan Prinsjesdag kon uitbrengen, als aanvulling op de MEV. In november 2016 is besloten op dit verzoek in te gaan, de verschijningsdatum weer naar voren te halen en de dataverzameling Culturele Veranderingen (CV/SLI) hierop aan te passen (i.c. doorlopend te maken).

De doelstellingen van de SSN zijn:

- Bieden van een totaaloverzicht van de (objectieve en subjectieve) kwaliteit van leven van de bevolking als geheel, aan de hand van kerncijfers op een aantal maatschappelijk en politiek relevante gebieden.
- Bieden van systematische informatie over de ontwikkelingen van diverse groepen in de samenleving, verschillende gebieden van Nederland en kenmerken van de samenleving.
- Bieden van informatie over de ontwikkelingen in de tijd.
- Op basis van deze informatie signaleren van maatschappelijke problemen en achterstanden voor politiek en beleid.
- Analyseren van de achtergronden, oorzaken en gevolgen van deze problemen.

Deze doelstellingen hebben geleid tot een rapport waarin voor een tijdspanne van tien jaar de ontwikkelingen in de kwaliteit van leven van verschillende bevolkingsgroepen op uiteenlopende gebieden in kaart worden gebracht. In 2017 en 2019 waren dit uitgebreide publicaties; in 2018 en 2020 beknoptere digitale publicaties (*cardstacks*) met overkoepelende rapportages op hoofdlijnen. Zie de referentielijst achteraan voor links naar de publicaties.

De SSN bestaat uit elf thema's, die elk worden uitgewerkt door inhoudelijke specialisten uit verschillende onderzoeksprogramma's van het SCP. Een redactie van drie tot vier onderzoekers draagt zorg voor overkoepelende samenhang en de projectleiding. Aan de SSN werkt dan ook een brede groep van ongeveer vijftien wetenschappelijk medewerkers van het SCP mee.

Onderzoeksmethoden

In de SSN worden vooral kwantitatieve gegevens gebruikt, afkomstig uit verschillende databestanden, zoals registraties van het CBS en enquêtes (zowel die van het SCP zelf, als van andere instellingen). Voor de analyses worden verschillende methoden gebruikt. Naast het schetsen van enkelvoudige ontwikkelingen in de tijd wordt ten behoeve van de duiding ook multivariaat getoetst. Voor het schetsen van de beleidscontext wordt gebruikgemaakt van beleidsstukken.

Hoofdpijnen bevindingen

In de SSN-editie van 2017 keken we voor een keer 25 in plaats van 10 jaar terug en dat gaf op veel terreinen een redelijk positief beeld. Hoewel het objectief gezien op veel terreinen beter ging dan in 1990, en ook de mate van tevredenheid en geluk niet achteruit waren gegaan, zagen we dat dit niet voor alle bevolkingsgroepen gold.

In de kernachtige editie van 2018 signaleerden we ook hardnekkige verschillen tussen bevolkingsgroepen in de kwaliteit van leven. Dat betrof verschillen naar herkomst in het onderwijs en op de arbeidsmarkt, opleidingsverschillen op het gebied van inkomen, werk en gezondheid, inkomensverschillen bij (de kwaliteit van) wonen, verschillen tussen mannen en vrouwen in arbeid en zorg, en verschillen naar geslacht, leeftijd en opleiding in maatschappelijke participatie. Bij een groep mensen stapelen de problemen zich op. In de cijfers zien we dat terug bij mensen die feitelijk een slechte leefsituatie hebben én ontevreden zijn met het leven. Dit is ongeveer 4% van de volwassenen en dit aandeel is in de afgelopen tien jaar niet kleiner geworden.

In de SSN van 2019 keken we specifiek en meer verdiepend naar deze samenhang tussen de objectieve en subjectieve kwaliteit van leven. Over het algemeen is er weinig discrepantie: slechts heel kleine delen van de bevolking zijn objectief gezien goed af, maar toch ontevreden met het leven, of andersom, objectief slecht af maar wel erg tevreden met het leven. Positief is ook dat de groep die een goede leefsituatie combineert met een grote tevredenheid met het leven groter is dan de groep die op allebei slecht scoort. Met mensen die ontevreden zijn over hun eigen leven of onderdelen ervan, gaat het meestal ook feitelijk slechter. Bovendien hebben zij vaak niet zelf de mogelijkheden om hun situatie te verbeteren. Ze beschikken over weinig hulpbronnen en hebben ook niet het gevoel regie over het leven te hebben.

In de SSN van 2020 keken we naar de feitelijke en ervaren kwaliteit van leven en samenleven in de onzekere coronatijden, maar ook in de periode daaraan voorafgaand (ontwikkelingen tussen 2008 en 2019). Daarbij verwezen we ook naar de notitie *Welbevinden ten tijde van corona* (De Klerk et al. 2020). Ook al was het welbevinden van Nederlanders in juli 2020 niet substantieel lager dan voor de coronacrisis, was het duidelijk dat ons grote uitdagingen te wachten stonden in de komende maanden en daarna. Deze onzekere tijden vragen om een brede aanpak, die zowel gericht is op welvaart als op welbevinden en waarin er oog is voor de problemen en zorgen die er al voor de coronacrisis waren. Uit eerdere edities leerden we ook dat de sociale gevolgen van een (economische) crisis pas met enige vertraging doorwerken op sociaal terrein.

Disseminatie

De disseminatie gaat via verschillende middelen: een pdf (voorheen ook gedrukt rapport), praatplaat, infographic, *cardstack*, pers- en nieuwsbericht en presentaties.

Er is over het algemeen veel aandacht in de media en beleid. We gebruiken de SSN vaak als basis voor presentaties, onder andere bij departementen, en doen dat het hele jaar door. Zie ook de volgende paragraaf, over ontvangst.

Ontvangst in de buitenwereld

Het algemene beeld is dat er veel aandacht is voor De sociale staat van Nederland. Voor de editie van 2017, die 25 jaar terugkeek, was er bijzonder veel media-aandacht, die ook lang aanhield. Met

betrekking tot dat jaar is het vermeldenswaard dat de directeur een rondje langs krantenredacties maakte om te spreken over de door hen geconstateerde discrepantie tussen hun relatief negatieve berichtgeving en onze positieve boodschap.

Bij elke editie komt de aandacht van zowel de kranten, radio als televisie en varieert de berichtgeving van kortere (nieuws)berichten tot uitgebreidere artikelen of interviews. Soms is de directeur ook aanwezig bij grote televisieprogramma's als *De Wereld Draait Door* (2017 en 2019), *Pauw* (2018) en *Nieuwsuur* (2020). Naast deze aandacht vanuit de media kan de SSN ook altijd rekenen op veel belangstelling bij een algemeen en breed publiek. Dit resulteert in vele verzoeken tot het verzorgen van presentaties of het geven van colleges, maar ook in (kritische en positieve) reacties van burgers. In wetenschappelijke publicaties wordt ook veelvuldig naar de SSN verwezen. Zoals uit het rapport van Ad Prins in bijlage 11 blijkt, is de SSN 2017 het meest geciteerde SCP-rapport in wetenschappelijke literatuur van de afgelopen vijf jaar. Het werd 74 maal aangehaald.

Doorwerking in beleid

Ook vanuit beleid is er veel belangstelling voor de SSN en krijgen we bij elke editie van verschillende departementen, maar bijvoorbeeld ook van het Kabinet Minister-President, de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) en de Voorlichtingsraad (VoRa), verzoeken om de resultaten te presenteren. Echter, de precieze doorwerking van de SSN in beleid is lastig te achterhalen.

Bijvoorbeeld omdat er in beleidsstukken niet altijd wordt gewerkt met bronvermeldingen. Hetzelfde geldt in zekere zin voor het gebruik in het politieke debat. Desalniettemin vroeg de Tweede Kamer bij het verschijnen van de SSN 2017 om een reactie van het kabinet, die er medio 2018 uitgebreid kwam. Daarover werd in januari 2019 een (plenair) debat (met 30 leden) gehouden, waarbij ook de inmiddels beschikbare 2018-versie werd betrokken.² Een vrij breed gedragen conclusie was dat de SSN een belangrijke bijdrage levert aan het debat in de begrotingscyclus. Noemenswaardig is de opmerking dat de SSN 'ons iets leert over de mensen achter de cijfers, in plaats van andersom, want debatten hier gaan ook vaak over de cijfers achter de mensen' (citaat van Heerma, CDA (2019)³).

Ook de editie van 2019 kon rekenen op politieke aandacht. Op 29 oktober 2019 werd deze besproken tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen van de Eerste Kamer en in november verscheen een kabinetsreactie (waarin ook een verbinding werd gelegd met ander (SCP-)onderzoek).

De SSN wordt met enige regelmaat geciteerd in het politieke debat, niet alleen rond Prinsjesdag, maar het hele jaar door. Het heeft echter nog niet de doorwerking in de begrotingscyclus zoals de MEV die wel heeft. De SSN draagt vooral bij aan het debat over de begroting, maar vormt geen onderdeel van de kennis die als basis geldt voor de inhoudelijke keuzes die tijdens het begrotingsproces worden gemaakt. Dat is wel waar de meerwaarde van (het gebruik van) de kennis van het SCP ligt. Dat bleek ook uit gesprekken met departementen. In die zin fungeert de SSN niet als de tegenhanger van de MEV, wat de Tweede Kamer wel voor ogen had met hun verzoek in 2016.

Reflectie

De SSN is een rapport dat een brede beschrijving geeft van hoe het met Nederland en Nederlanders gaat. De meeste cijfers, ontwikkelingen en duidingen die worden opgenomen zijn al eens elders gepresenteerd (dat geldt niet voor een deel van het hoofdstuk over de publieke opinie en voor de

² Zie: https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen/details?date=23-01-2019#2017A04295.

³ Zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20182019-44-3.pdf>.

samenvattende kwaliteit van leven die in de SSN gepresenteerd wordt). Daarmee zijn de cijfers en de duiding vaak niet nieuw voor kenners van de terreinen; de meerwaarde zit in het domeinoverstijgende karakter door de verschillende gebieden in één rapport te beschrijven, dat op een systematische wijze te doen, de gemiddelde ontwikkelingen uit te splitsen naar groepen en er een overkoepelende beschouwing aan te geven. Verder is er inmiddels al enkele edities een 'rode draad' die als extra verbindend thema door de SSN loopt en waar als overkoepelend thema binnen elke editie aandacht aan wordt besteed (voor voorbeeldzie onder bevindingen hierboven).

Het doel van de SSN is niet om (verklarende) mechanismen te bestuderen of concrete beleidshandvatten (i.c. knoppen om aan te draaien) te geven. Wel schetst de SSN een beeld van de Nederlandse samenleving en laat het onderzoek zien bij welke groepen problemen zich opstapelen en hoe dat zich door de tijd ontwikkelt. Veelgebruikte metaforen zijn dat we 'Nederland een spiegel voorhouden' of 'de thermometer in de samenleving steken'. Dat is relevant omdat dit een genuanceerd beeld van de samenleving en de kwaliteit van leven van Nederlanders geeft en daarmee het politieke en maatschappelijke debat kan informeren. Bovendien kan het totaalbeeld dat we geven in de SSN input bieden voor verder onderzoek (bv. als we een stapeling van achterstanden signaleren of zien dat dit bij nieuwe groepen ontstaat).

Wat betreft de disseminatie blijkt het bij de *cardstack*-edities moeilijk om een boodschap mee te geven. Dit komt doordat die edities uitsluitend ontwikkelingen voor enkele kernindicatoren op hoofdlijnen beschrijven, waardoor er gebrek is aan verdieping en duiding. Tegelijk is het goed om aan de wens van de Kamer tegemoet te komen om bij de begrotingsbesprekingen ook te kunnen beschikken over cijfers over sociale en culturele ontwikkelingen.

In 2020 heeft het management een werkgroep de opdracht gegeven te bepalen hoe het SCP invulling kan geven aan de ambitie om periodiek te rapporteren over de stand van het land en de kwaliteit van leven van de Nederlanders. Het doel hiervan is om er voor te zorgen dat de kennis van het SCP meerwaarde heeft op verschillende momenten van de begrotingscyclus, en niet alleen in het debat daarover. Dat komt overeen met de ambities en de veranderopgave van het SCP. Het periodieke product dat het resultaat van die periodieke rapportage is, hoeft niet per se jaarlijks een volledige SSN te zijn en het hoeft ook niet per se steeds hetzelfde product te zijn. De werkgroep kreeg ook de opdracht te bepalen wat dit betekent voor het al dan niet behouden van de huidige cyclus van producten (waarin een *cardstack* en reguliere SSN elkaar steeds afwisselen) en voor het publicatiemoment (momenteel voorafgaand aan de Algemene Politieke Beschouwingen). Ook de vraag of beide producten behouden moeten blijven (*cardstack* en reguliere SSN) lag op tafel.

De randvoorwaarden voor deze opdracht komen voort uit het meerjarenplan:

- De grotere rol die duiding en verklaring krijgen in het SCP-onderzoek komt erin terug.
- De perspectieven en de uitkomstmaten (kwaliteit van leven, kwaliteit van de samenleving) van het SCP worden nadrukkelijk in de uitwerking meegenomen en ingevuld.
- Er moet meer dan in de huidige SSN worden ingegaan op handelingsperspectieven voor het beleid.
- Idealiter is er ook meer ruimte voor internationaal en decentraal beleid (de vraag daarbij is wel: in welke mate).
- De verhouding met brede welvaart en andere kennisproducten (waaronder de Monitor Brede Welvaart van het CBS, die nu dicht bij de SSN lijkt te liggen) dient expliciet aan bod te komen, alsook de positie van het nieuwe periodieke product ten opzichte van andere SCP-kennisproducten.

Deze opdracht is, hoewel nog niet afgerond, een illustratie van de veranderopgave van ‘tellen naar vertellen’, waarbij we op zoek gaan naar het effectief combineren van verschillende (mogelijk nieuwe) kennisproducten op verschillende momenten in de beleids- en begrotingscyclus.

Referenties

- Bijl, R., J. Boelhouwer en A. Wennekers (red.) (2017). [De sociale staat van Nederland 2017](#). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Klerk, M. de, I. Plaisier en F. Wagemans (2020). [Welbevinden ten tijde van corona. Eerste bevindingen op basis van een bevolkingsenquête uit juli 2020](#). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Ridder, J. den, E. Josten, J. Boelhouwer en C. van Campen (2020). [De sociale staat van Nederland 2020](#). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wennekers, A., J. Boelhouwer, C. van Campen en R. Bijl (red.) (2018). [De sociale staat van Nederland 2018](#). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wennekers, A., J. Boelhouwer, C. van Campen en J. Kullberg (red.) (2019). [De sociale staat van Nederland 2019](#). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Overzicht van gehouden presentaties (sinds 2017, een selectie)

- Ministeries (Algemene Zaken, maart 2018; Justitie en Veiligheid, maart 2018; Sociale Zaken en Werkgelegenheid, samen met Eurofound, april 2018; Infrastructuur en Waterstaat, oktober 2020)
- De Voorlichtingsraad (september 2020)
- Gemeenten (Den Haag, maart 2018; Schagen, december 2018; mastercourse Den Haag en Rotterdam, mei 2019; Rotterdams Kennisfestival, oktober 2019)
- VNG commissie sociaal domein (februari 2019)
- Bestuurdersnetwerk G40 (maart 2019)
- Welzijnsorganisatie De sociale Maatschap Amsterdam (april 2018)
- Woningcorporaties Eindhoven (juni 2018)
- Algemene Werkgeversvereniging Nederland (oktober 2018)
- SER (oktober 2019)
- KPMG (juni 2017)
- Oranjefonds (februari 2018)
- Movisie (oktober 2019)
- Internationaal (International society of quality of life studies, september 2019; network of social reporting and monitoring in Europe, oktober 2019)
- Clingendael Instituut (oktober 2020)
- Universiteiten (Leiden, maart 2017; Rotterdam, maart 2017; Utrecht, april 2018; Utrecht, januari 2020; Utrecht, december 2020) en VSNU (maart 2018)
- Hogeschool Utrecht, opleiding sociaal werk en community development (februari 2019; januari 2020; februari 2021)
- VU / Divosa collegereeks (oktober 2019)

Bijlage 5: Casestudie Veranderende Arbeidsmarkt

Kijkend naar een aantal ingrijpende veranderingen op de arbeidsmarkt – zoals flexibilisering, technologisering en de vergrijzing – vroeg de vaste Tweede Kamercommissie van SZW en het SCP in juni 2018 de toekomst van de arbeidsmarkt te verkennen. Naar aanleiding daarvan heeft het SCP onder eigen verantwoordelijkheid een onderzoeksvoorstel ontwikkeld. Tijdens het ontwikkeltraject is er intern gesproken met medewerkers en programmaleiders van verschillende programma's, alsmede met een deel van de wetenschappelijk strategen van het SCP. Extern is onder andere gesproken met de vaste Tweede Kamercommissie, de Commissie Regulering van Werk van SZW (de commissie-Borstlap), de WRR en de SER. Uit deze gesprekken kwam naar voren dat het SCP in ten minste drie opzichten een bijdrage kan leveren aan de bestaande kennis en discussies over de toekomst van werk. Het SCP kan namelijk:

- vanuit een domeinoverstijgende blik naar de arbeidsmarkt kijken (bv.: Hoe werken veranderingen in het werk door in zorg en scholing?);
- vanuit het burgerperspectief naar de arbeidsmarkt kijken (in het bijzonder: Wat betekenen arbeidsmarktontwikkelingen voor de kwaliteit van werk van werkenden en hoe werkt dit door in maatschappelijke vraagstukken?);
- een methodologisch expliciete en grondige aanpak hanteren (in het bijzonder: een *mixed-methods*-benadering gebaseerd op een (deels) systematische literatuurstudie en een kwalitatief onderzoek onder experts).

Deze drie elementen vormen de centrale bouwstenen van het project Veranderende Arbeidsmarkt. In de uitvoeringsfase is – in overleg met de leescommissie – besloten het project op te knippen in vier deelpublicaties: drie kennissynthesen die als voornaamste doel hadden bestaande kennis te verzamelen en analyseren, en een slotbeschouwing die de bevindingen in een bredere maatschappelijke context plaatst. De thema's van de kennissynthesen zijn (i) platformisering (Rözer et al. 2021), (ii) robotisering (Maslowski et al. 2021) en (iii) de ruimte om te zorgen en leren (Roeters et al. 2021). Anne Roeters is de projectleider voor het gehele project.

Onderzoeksmethoden

We hebben een *mixed-methods*-benadering gehanteerd waarin we een (deels systematische) literatuurstudie combineerden met diepte-interviews. Dit onderzoek is het eerste SCP-onderzoek dat een systematische literatuurstudie heeft uitgevoerd. Bij een systematische literatuurstudie wordt aan de hand van een protocol naar literatuur gezocht, worden er op basis van vooraf bepaalde criteria keuzes gemaakt over het includeren en excluderen van publicaties en is een vaste set vragen leidend bij het analyseren van de publicaties. In aanvulling hierop zijn meer organische literatuurstudies gedaan. Ook in deze fase is op een systematischere manier dan gebruikelijk vastgelegd welke keuzes zijn gemaakt en waarom. Grote voordelen van systematische literatuurstudies zijn de transparantie, de repliceerbaarheid en de systematiek waarmee een tunnelvisie en willekeur voor een belangrijk deel voorkomen kunnen worden. De tweede empirische 'pijler' van het onderzoek was de kwalitatieve studie waarvoor diepte-interviews zijn gehouden met 31 experts. Bij het selecteren van de experts is gekozen voor een goede balans tussen de deelthema's en de achtergronden van de experts. Uiteindelijk hebben we de inzichten van experts met een achtergrond in de wetenschap, praktijk en beleid kunnen onderzoeken. De resultaten van de diepte-interviews stelden ons in staat de bevindingen uit de literatuurstudie naast de situatie in Nederland te leggen.

Hoofdpijnen bevindingen

In de drie kennissynthesen constateerden we dat arbeidsmarktontwikkelingen niet op een eenduidige manier uitpakken voor werkenden. Tegenover nieuwe kansen staan nieuwe risico's en tegenover groepen die van de verwachte ontwikkelingen profiteren staan groepen die hierdoor vooral negatief geraakt worden. Empirisch onderzoek wijst erop dat de kans dat arbeidsmarktontwikkelingen gunstig uitpakken groter is naarmate werkenden meer zeggenschap hebben. Ook duurzame arbeidsrelaties waarbinnen er in werkenden wordt geïnvesteerd en werkenden praktisch en emotioneel ondersteund worden, komen de weerbaarheid en wendbaarheid van werkenden ten goede.

Deze resultaten hebben een drietal implicaties voor de beleidsdiscussie rondom het toekomstbestendig maken van het arbeidsmarktbeleid. Allereerst doet een brede visie op de kwaliteit van werk het meeste recht aan de brede individuele en maatschappelijke betekenis van werk. Een brede blik is ook belangrijk omdat veranderingen op en buiten de arbeidsmarkt ingrijpen op een heel scala aan werkaspecten. Momenteel gaat de meeste aandacht uit naar werkzekerheid, maar ook de ervaringen van mensen op het werk en de mate waarin zij naast het werk in staat zijn om voor anderen te zorgen en zich te blijven ontwikkelen staan niet vast, maar bewegen mee met de veranderende samenleving.

Ten tweede suggereert de sleutelrol die zeggenschap en duurzame arbeidsrelaties spelen dat dit bijzondere aandachtspunten moeten zijn in de ontwikkeling van nieuw beleid en het evalueren van bestaand beleid. Niet-traditionele werkvormen, zoals platformwerk, vragen om het herdenken van vragen over representatie aan de onderhandelingstafels en de verhouding tussen mens en techniek. Vermoedelijk kan extra ondersteuning vanuit de overheid, zoals bijvoorbeeld de Commissie Regulering van Werk (ook wel bekend als de 'commissie-Borstlap') voorstelt, slechts gedeeltelijk compenseren voor een gebrek aan ondersteuning op de werkvloer. Omdat verschillende groepen voor verschillende uitdagingen staan en verschillende kansen hebben waar het zeggenschap en arbeidsrelaties betreft, is het zaak om hierbij oog te hebben voor sociale verschillen.

Ten slotte suggereert de constatering dat kwaliteitsvol werk vooral op de werkvloer tot stand komt dat kansrijk beleid moet inzetten op een combinatie van structurele en culturele veranderingen. Een herziening van de wet- en regelgeving is nodig als men perverse prikkels wil tegengaan en de risico's en baten van arbeidsmarktontwikkelingen gelijkjer wil verdelen. Maar parallel hieraan is het ook nodig dat er op een andere manier over de kwaliteit van werk wordt gedacht en gesproken. De impact van voorzieningen en regelingen op nationaal of regionaal niveau zal vermoedelijk beperkt zijn als er op de werkvloer geen ruimte en oog is voor zeggenschap, ondersteuning en het belang van zorgtaken en een leven lang ontwikkelen. Door op verschillende niveaus te praten over de brede betekenis van werk, zorg en scholing en dit te vertalen naar landelijk en organisatiebeleid dat aansluit bij de dagelijkse praktijk van werkenden en organisaties, kan de kwaliteit van werk vermoedelijk beter gewaarborgd en beschermd worden. Dit rapport is aanvullend op de bevindingen van de Commissie Regulering van Werk. We hopen hiermee de discussie over de toekomst van de arbeidsmarkt te verrijken.

Disseminatie

Bij het schrijven van deze reflectie zijn de eerste twee kennissynthesen verschenen en moeten de andere twee publicaties nog uitkomen. Gezien de breedte van het onderzoek en de verschillen tussen de typen publicaties omvat de communicatiestrategie verschillende onderdelen.

Het delen van de (vrij) specialistische kennis zal via een webinarserie gebeuren. De onderzoekers zijn ook gestimuleerd om de onderzoeksresultaten te presenteren op internationale conferenties en in wetenschappelijke artikelen. Helaas blijkt hier nog weinig tijd voor te zijn geweest, maar er liggen mogelijkheden om dit de komende tijd alsnog te doen. Wel is de publicatie over de ruimte om te zorgen gepresenteerd op de (online) conferentie van het *Work and Family Researchers Network*. Om de inzichten toegankelijker te maken voor een breder publiek, verschijnt van iedere kennissynthese een factsheet van ongeveer vier pagina's. Deze factsheets worden ook vertaald naar het Engels om de inzichten zo toegankelijk te maken voor Europese beleidsmakers. Omdat we verwachten dat de relatief originele aanpak van het onderzoek en de thematiek interessant zijn voor studenten, hebben we de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Vrije Universiteit gevraagd of er een toepassing in het onderwijs mogelijk is. Zij waren hier sterk geïnteresseerd, dus er volgen gastcolleges. Mogelijk wordt er gezamenlijk ook een casus uitgewerkt waar studenten van kunnen leren. Voor de disseminatie van de overkoepelende conclusies zetten we aanvullende activiteiten op. De conclusies nemen we mee in de voorbereiding van de SCP-dossiers voor de formatie van 2021. Ook zijn we voornemens om na verschijnen een bijeenkomst te organiseren met externe stakeholders om met hen door te praten over de bevindingen en gezamenlijk naar het totaal van adviezen met betrekking tot de toekomst van werk te kijken. Ook bieden we dan aan de vaste Kamercommissie aan om een technische briefing over het rapport te geven. Bij het verschijnen van de slotbeschouwing zullen we ook een relatief actieve mediastrategie volgen.

Ontvangst

Omdat de kennissynthesen zich richten op hele specifieke deelthema's, verwachtten we op voorhand geen grote media-aandacht. Over platformisering is een aantal berichten verschenen, over robotisering niets. Vermoedelijk zorgde de constante stroom van (urgent) coronanieuws en het gebrek aan 'nieuwsgehalte' van de kennissynthesen ervoor dat de persberichten onder op de stapel belandden. In aanvulling op de mediastrategie benaderden we actief ons eigen netwerk en van daaruit ontvingen we positieve reacties. Stakeholders gaven aan blij te zijn met de grondige analyse. VNO-NCW heeft ons naar aanleiding hiervan ook gevraagd in een gezamenlijke bijeenkomst door te praten over de bevindingen. Ook brengen we de resultaten actief in bij SER-adviestrajecten.

Doorwerking in beleid

De bevindingen raken de beleidsagenda van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, waarmee de dialoog over de onderzoeksresultaten plaatsvindt. Zij kunnen de inzichten inpassen in de lopende beleidsprocessen. De projectleider heeft de belangrijkste bevindingen ingebracht in een overleg met een ambtenaar bij SZW die meewerkt aan het opstellen van dossiers voor de formatie. Ook gaven ambtenaren van SZW aan de kennissynthese over platformisering mee te nemen in de voorbereiding van het overleg met de Europese Commissie over dit thema. Via onze contacten bij SZW hebben we de Engelstalige vertaling en factsheet ook aan Max Uebe (Head of Unit, Employment Strategy, DG Employment, Social Affairs & Inclusion) van de Europese Commissie voorgelegd en van hem een positieve reactie ontvangen. De verwachting is dat we door de (nieuwe) vaste Kamercommissie te informeren ook aan hen relevante kennis kunnen meegeven. En dat Kim Putters de belangrijkste inzichten mee kan nemen op het moment dat hij wordt uitgenodigd aan de formatietafel.

Reflectie

Dit onderzoek was in meerdere opzichten nieuw voor het SCP. Het komt zelden voor dat de Tweede Kamer het SCP zelf om een onderzoek vraagt; meestal gebeurt dit via de regering. Daarbij was het de eerste keer dat we voor een combinatie van een systematische literatuurstudie met diepte-interviews kozen.

Het beantwoorden van een vraag van de Kamer is interessant omdat de potentiële doorwerking groot is, maar het vraagt ook veel van het SCP. We ontvingen dit verzoek halverwege de vorige programmaronde, waardoor het onderzoek bovenop het ingeplande onderzoek kwam. Omdat de Tweede Kamer geen toereikend budget voor onderzoek had, moest de capaciteit uit onze eigen mensen en middelen worden gehaald. Dit betekende ook dat er andere onderzoeken en onderzoeksplannen moesten worden ingeperkt om hier ruimte voor te maken.

Een andere uitdaging was dat het onderzoek om meerdere nieuwe onderzoeksmethoden vroeg. Het onderzoek betrof een zogeheten toekomstverkenning waarmee we binnen het SCP nog niet veel ervaring hadden opgedaan. Hiernaast was ook de systematische literatuurstudie nieuw. Hierdoor was het bij de start van het project moeilijk te voorzien hoeveel werk nodig was, wat de voor- en nadelen waren en wat hiervoor nodig was qua ondersteuning. Hierbij was het ook een uitdaging dat we aan meerdere deelthema's werkten en hierdoor een balans moesten vinden tussen maatwerk en een duidelijke rode lijn.

Ondanks deze uitdagingen lijken we het doel dat in het projectvoorstel is omschreven gehaald te hebben. Door de inhoudelijke blik en methodologische aanpak is ons onderzoek een nieuwe stem in het debat. De wetenschappelijke kwaliteit van de stukken is groot en we verwachten dat dit de doorwerking in beleid en wetenschap ten goede zal komen. Ook hebben we intern veel van dit project kunnen leren.

Vanuit de veranderopgave gezien was dit een interessant onderzoek om op te pakken. Wat wij hier wilden en konden bijdragen was een domeinoverstijgende blik. Inhoudelijk hadden we hiervoor de benodigde deskundigheid in huis. Organisatorisch betekende dat ook dat medewerkers uit verschillende programma's samen moesten werken om alle nodige disciplines bijeen te krijgen. Het was bovendien een project dat later aan de agenda van het SCP werd toegevoegd en een bijstelling in het geplande werkprogramma vergde. Dit besluit is zeer bewust genomen. Allereerst hoorde de gestelde onderzoeksvraag inhoudelijk thuis in het strategisch kader en de gekozen programma's. Daarnaast behelsde dit project een domeinoverstijgende, integrale aanpak; iets wat in de programma's maar moeizaam van de grond kwam. Ten derde hadden (en hebben) we hoge verwachtingen van de impact van dit onderzoek. Niet alleen omdat het verzoek van de Tweede Kamer kwam, maar vooral omdat het in de lijn der verwachting ligt dat een volgend kabinet hervorming van de arbeidsmarkt hoog op de agenda zal hebben staan. En ten slotte woog het feit dat het parlement om het onderzoek vroeg zwaar mee.

De organisatie van het project verliep moeizaam. Dit was voor een groot deel te wijten aan het feit dat het project opgestart werd in een periode waarin er in de organisatie veel sprake was van weerstand tegen domeinoverstijgend werken, er koudwatervrees was voor onderzoek waarin naar de toekomst wordt gekeken, medewerkers teleurgesteld waren over de projecten die gestopt werden om capaciteit vrij te spelen voor dit onderzoek en er sprake was van slecht capaciteitsmanagement en planningsproblemen. Het project duurde daardoor langer dan was voorzien.

Achteraf bezien was het beter het project programmatisch aan te pakken. Het vroeg om verschillende deelprojecten met meerdere nieuwe onderzoeksactiviteiten, stakeholdersmanagement, communicatie en de aansturing van een grote groep medewerkers.

Literatuur

Maslowski, R., J.D. Vlasblom, J. Rözer, m.m.v. A. Smit (2021). *Robotisering en de kwaliteit van werk*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Roeters, A., A. de Boer, W. Portegijs, R. Maslowski en J. Omlo (2021). *De werkende duizendpoot. Hulpbronnen en barrières voor werknemers die zorgen en leren*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Rözer, J., A. van der Torre en A. Roeters (2021). *Platformisering en de kwaliteit van werk*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bijlage 6: Casestudie Tijdelijke Programma Maatschappelijke Effecten Corona (MEC)

In februari 2020 werd de eerste coronabesmetting in Nederland vastgesteld. Op 23 maart 2020 werd een intelligente lockdown ingesteld. Het was op dat moment duidelijk dat de coronapandemie grote gevolgen kon hebben voor burgers en maatschappij, maar onduidelijk hoe die eruit zouden zien. Aanvankelijk ging alle aandacht van politici naar het voorkomen van besmettingen en het verlagen van de druk op de ziekenhuizen. Om deze crisis te bestrijden werd een klein crisisteam van betrokken ministers gevormd. Daarnaast werd het Outbreak Management Team (OMT) in het leven geroepen. Daarin zitten, onder leiding van directeur van het Centrum Infectieziektebestrijding van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) Jaap van Dissel, tal van virologen en medici met kennis over de gezondheids crisis en besmettingen.

Het SCP zag vroeg in deze crisis dat er kennis over de maatschappelijke effecten van de coronacrisis en de uitzonderlijke maatregelen nodig was. Uit eigen initiatief hebben we getoetst welke kennisbehoefte er was en welke kennis aanwezig was of snel beschikbaar kon komen. Een groep 'kwartiermakers' heeft in korte tijd een globale opzet van het programma over de maatschappelijke effecten van corona opgezet. Er is bewust gekozen om deze onderzoeken in een brede programmastructuur te vatten. Zo werd continu en langdurig gestuurd op kennisdeling op basis van ons onderzoek. Daarbij is nieuw onderzoek gedaan en is gebruikgemaakt van bestaande kennis en bestaand onderzoek ten behoeve van de politiek-bestuurlijke besluitvorming.

Vanaf 20 april 2020 is het Tijdelijke Programma Maatschappelijke Effecten van Corona (MEC) opgezet met als belangrijkste doel 'het op basis van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek en vanuit het burgerperspectief, bieden van inzicht in de (mogelijke) maatschappelijke gevolgen van corona en de getroffen maatregelen op de kwaliteit van de samenleving op verschillende termijnen en het op basis van deze bevindingen bieden van inzichten en handreikingen aan beleid en politiek om daarmee bij te dragen aan een betere samenleving'. Het tijdelijke programma heeft een klein jaar bestaan. Het MEC-programma stelde het SCP in staat om onze meerwaarde als planbureau te gelde te maken. Via het programma konden we de maatschappelijke effecten van corona ongevraagd en gevraagd agenderen, expliciete verbinding maken met beleidskeuzes en handelingsperspectief bieden. Sinds 2 maart 2021 is het programma opgegaan in de reguliere werkzaamheden en is een MEC-coördinator aangewezen om coronagerelateerde kennis uit de huidige onderzoeksprogramma's op te halen. Corona werkt immers door op de verschillende werkvelden van het SCP en is een realiteit waarmee wij binnen ons hele onderzoeksgebied rekening moeten blijven houden.

Ten behoeve van een goede en snelle afstemming en het versterken van de kennisbasis is ook de bestaande samenwerking met het Centraal Planbureau (CPB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) geïntensiveerd en is het RIVM daarbij aangesloten. Het overleg tussen de planbureaus en het RIVM hebben we hiervoor geïnstitutionaliseerd. Deze samenwerking leidde tot een aantal gezamenlijke briefadviezen aan het kabinet en een gezamenlijk interview in NRC over herstelbeleid gericht op brede welvaart. Op 23 februari 2021 hebben de directeurs van de planbureaus tijdens een hoorzitting in de Tweede Kamer een toelichting gegeven op het briefadvies *Een doorstart van de samenleving* (SCP et al. 2020), waarin zij wijzen op de ingrijpende gevolgen van de coronapandemie voor de samenleving en adviseren om zo snel mogelijk te starten met een samenhangend herstelbeleid. De Kamerleden gaven daarbij expliciet aan een grotere en zichtbaardere adviesrol te willen voor de planbureaus in de coronabesluitvorming.

De kennis werd ook gedeeld met andere kennispartners om zo te zorgen dat bestaande kennis aanvullend op en versterkend aan elkaar werd ingezet. Onze directeur is (als kroonlid van de SER) eveneens lid van de Denktank Coronacrisis van de SER. Ook nam de directeur van het SCP aan het begin van de coronacrisis deel aan de commissie-Halsema (en later de commissie-Depla). Daar werd wetenschappelijke kennis over maatschappelijke en sociale effecten van de crisis gecombineerd met de lokale ervaring van tal van burgerinitiatieven. Doel daarvan was de initiatieven te versterken en te bestendigen. Tegelijk werd zo aan het landelijke crisisbestuur inzichtelijk gemaakt wat de lokale effecten zijn van de landelijk afgekondigde maatregelen. De commissie-Halsema werd voortgezet door de VNG, waarin de MEC-coördinator binnen het SCP als lid van de werkgroep participeert.

Inrichting programma

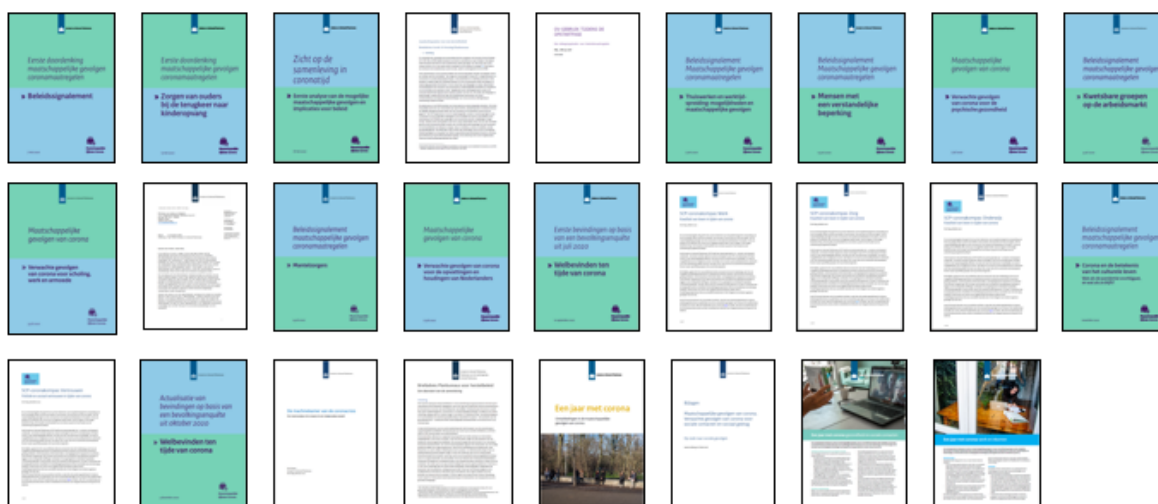
Voor het MEC-team werden bij de start in april 7 fte's vrijgemaakt. Dat was niet alleen onderzoekscapaciteit, ook medewerkers van communicatie en methodologie maakten deel uit van het team. De samenstelling van het team veranderde mee met de ontwikkeling van de crisis. In de periode november 2020-januari 2021 werd met meer mensen aan het programma gewerkt en in andere perioden met beduidend minder mensen.

Het MEC-programma bestond uit verschillende activiteiten gericht op kennisdeling. Dat betekent dat er zowel nieuwe gegevens werden verzameld als bestaande inzichten werden gedeeld. Hierbij was er ook veel aandacht voor verschillende publicatievormen die verschillende doelen dienen (bv. doordenken van de gevolgen van maatregelen, signaleren van sociale gevolgen of bieden van handelingsperspectieven). Dit kon mede doordat er veel verschillende onderzoekers, leden van het team communicatie en methodologen bij het programma betrokken waren. Maar ook door veelvuldig overleg met de directie tijdens de *daily* (die aanvankelijk vrijwel dagelijks plaatsvond, later circa twee keer per week tenzij meer/minder overleg nodig was).

Aanvankelijk was Lisette Kuyper programmaleider. Zij had een sterk extern gerichte functie om alle werkzaamheden binnen het SCP af te stemmen op de dynamische omgeving. Martin Olsthoorn en Mirjam de Klerk waren projectleiders van respectievelijk een viertal korte notities over de kansen en risico's van corona met betrekking tot gezondheid, arbeid en inkomen, opvattingen en sociale contacten en 'het eindrapport' *Een jaar met corona* (De Klerk et al. 2021). Daarnaast verschenen tijdens de duur van het programma veel verschillende deelpublicaties waaraan in totaal meer dan 30 auteurs meewerkten. Het gaat onder meer om publicaties over de gevolgen van de maatregelen, over specifieke kwetsbare groepen, coronakompassen met concrete beleidsaanbevelingen, tussentijdse signalementen en tot slot, samen met de andere planbureaus, een aantal adviesbrieven over het te voeren herstelbeleid, ook op de langere termijn.⁴ Sinds 1 januari 2021 is Debbie Verbeek-Oudijk MEC-coördinator, wat betekent dat zij veelvuldig contact heeft met de buitenwereld en de werkzaamheden binnen het SCP coördineert.

⁴ Zie ook <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/10/08/kabinet-alleen-de-coronabrand-blussen-is-niet-ge-noeg-a4015277> (NRC, 8 oktober 2020).

MEC-publicaties

Onderzoeksmethoden

Voor dit onderzoek is met name gebruikgemaakt van enquêtes die zijn afgenomen in het LISS-panel van CentERdata, een internetpanel onder ongeveer 5000 huishoudens dat al lang loopt. Huishoudens die kunnen meedoen aan het LISS-panel worden door CentERdata en het CBS random geselecteerd. Je kunt je dus niet zelf aanmelden om mee te doen aan dit panel. Door metingen onder respondenten uit LISS-huishoudens van 2015-2019 te vergelijken met metingen onder respondenten uit LISS-huishoudens van 2020 kan een vergelijking worden gemaakt van gegevens voor en tijdens corona. Er zijn in 2020 twee extra enquêtes afgenomen, één in juli en één in oktober, onder ruim 2000 mensen (16-plussers). Daarnaast is veel gebruikgemaakt van literatuur, waaronder veel eerdere SCP-publicaties (de eerste publicaties betroffen doordenkingen), maar ook internationale literatuur.

Kwaliteitsborging

Voor de grotere publicaties, die in het algemeen al bij de start van het MEC-programma werden voorzien, is een (interne) leescommissie in het leven geroepen die alle stukken van opbouwend kritisch commentaar heeft voorzien. Aan deze leescommissie nam ook een methodoloog deel. Voor alle publicaties geldt dat deze met de directie (en later ook met team communicatie) zijn afgestemd, waarbij vooral werd gelet op de boodschap/landing. Dit gebeurde in het algemeen in de *daily* (aanvankelijk het overleg tussen programma-/projectleiders MEC en directie, later ook aangevuld met de directiesecretaris en het team communicatie).

Kennisdeling

Het doel van het programma is altijd geweest om het bestuur en de kennispartners in staat te stellen om beter coronabeleid te maken. We voelden in crisistijd de zware verantwoordelijkheid van een planbureau dat als enige vanuit sociaalwetenschappelijk onderzoek aan de kabinetstafel kan inbrengen wat er onder burgers in de samenleving speelt. Hetzelfde geldt voor onze rol in de Ambtelijke Commissie Covid (ACC) en de Ministeriële Commissie Covid (MCC). Het SCP zat aan de juiste tafels om deze taak te vervullen en werd gehoord.

Kennisdeling met betrekking tot de besluitvorming

Vanuit dit programma konden we de maatschappelijke effecten van corona ongevraagd en gevraagd agenderen, expliciete verbinding maken met beleidskeuzes en handelingsperspectief bieden. Daarbij brachten we kennis in met betrekking tot de politiek-bestuurlijke besluitvorming. We hebben daarvoor passende kennisproducten ontwikkeld die zijn afgestemd op de doelgroep. Dit leidde tot kennisproducten die puntiger waren dan we doorgaans gewend zijn, wat in de praktijk effectief is gebleken. Publicatiemomenten werden strategisch gekozen. Soms kon dat ruim van tevoren, zoals bij de publicatie over welbevinden die we net voor Prinsjesdag gelijktijdig met De sociale staat van Nederland uitbrachten. Maar vaker moesten we met de ontwikkelingen van de crisis meebewegen. Zo hebben we de zogeheten coronakompassen zo snel mogelijk uitgebracht na een vraag van departementen/DG-Covid om meer handelingsperspectieven te bieden en probeerden we voorafgaand aan Catshuisbesprekingen publicaties af te hebben. We zochten vaak naar 'snel maar wel verantwoord'. Daarbij is het opnieuw delen van bestaande kennis niet onbelangrijk gebleken in crisistijd. Beleid en politiek hebben die bestaande inzichten niet continu paraat.

Vanaf het begin was er nauwe betrokkenheid van het programma bij beleid en politiek, vooral via de directeur van het SCP. Zo nam hij, aanvankelijk binnen de crisisstructuur en later twee keer per week, deel aan zowel de Ambtelijke Commissie Covid (ACC) als de Ministeriële Commissie Covid (MCC). Ook heeft hij tijdens een tweetal sessies in het Catshuis (op 19 april 2020 en 18 oktober 2020) en in de MCC (op 17 december 2020 en 2 maart 2021) mede namens de andere planbureaus en het RIVM een presentatie gegeven waarin hij een maatschappelijk beeld schetste. Sinds december 2020 wordt driewekelijks een maatschappelijk beeld geschetst, waarbij het SCP vaak de lead heeft.

Het SCP is daarnaast agendalid van de verschillende departementale langetermijn- en middellangetermijnteams in het programmadirectoraat-generaal Samenleving en COVID-19 (DG-SC19). Dat wil zeggen dat het SCP op verzoek of op eigen initiatief inzichten biedt wanneer relevant. Een vergelijkbare werkwijze hanteert het SCP bij de commissie-Depla (eerder commissie-Halsema) waarin de VNG, gemeenten en wetenschappers zich bezighouden met de sociale impact van het coronavirus. Tot slot biedt het SCP sinds februari 2021 via adviesbrieven aan de Nationale Commissie Terrorisbestrijding en Veiligheid (NCTV) sociaalmaatschappelijke reflecties en inzichten ten behoeve van kortetermijnbesluitvorming rondom maatregelenpakketten. Tegelijk kon zo voeling worden gehouden met de kennisbehoefte binnen besluitvorming. De adviesbrieven worden kort gepresenteerd en toegelicht in het kabinet.

Na de zomer ontstond binnen de politieke besluitvorming meer mentale ruimte om rekening te houden met de maatschappelijke en sociale effecten van corona. Daarom zijn toen op basis van de bestaande onderzoeken naar de effecten op de domeinen Zorg, Onderwijs en Arbeidsmarkt een aantal zogenoemde coronakompassen gemaakt. Deze waren aanvullend op het door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geïntroduceerde coronadashboard. De coronakompassen lieten niet alleen kort en overzichtelijk zien wat de aantoonbare effecten waren van de maatregelen, maar boden ook per domein concrete handelingsperspectieven om bijvoorbeeld eenzaamheid, achterstanden op school of armoede tegen te gaan. Deze korte publicaties zijn gedeeld met de ACC en MCC en lagen zo letterlijk op tafel tijdens de besluitvorming.

Het veldwerk voor de publicatie *Een jaar met corona* vond in oktober 2020 plaats. Het liet een verschuiving zien in het vertrouwen in de politiek en binnen de samenleving. Daarnaast was er een lichte daling te zien in het welbevinden. Gezien de relevantie van deze inzichten voor de actuele besluitvorming, is besloten om met een voorpublicatie de eerste bevindingen al in november 2020 te delen. De belangrijkste conclusie was dat het politiek vertrouwen was gedaald ten opzichte van het

begin van de crisis, maar nog altijd hoger dan voor de crisis was. Het sociaal vertrouwen steeg aanvankelijk, maar daalde daarna weer. Tegenstellingen tussen groepen waren weer net zo groot als voor de uitbraak van corona en mensen maakten zich zorgen hierover. Ook over vertrouwen verscheen een kompas.

De publicatie *Een jaar met corona* verscheen op 3 maart 2021. Gelijktijdig verschenen twee factsheets, één over gezondheid en sociale contacten en één over arbeid en inkomen. Daarvoor verschenen diverse andere publicaties, die werden verspreid onder een ruim aantal stakeholders. De factsheets hadden dezelfde functie als de coronakompassen, namelijk het op een snelle en toegankelijke wijze informeren van betrokken beleidsambtenaren van de ministeries van VWS en SZW.

Kennisdeling met de buitenwereld

Op de website van het SCP werd een aparte pagina voor de corona-inzichten ingericht (zie <https://www.scp.nl/onderwerpen/corona/dossier-maatschappelijke-effecten-corona>). Hoewel onze beleidsnotities heel gericht voor beleid geschreven zijn, hebben we deze, in het kader van transparantie, ook steeds gedeeld via de website.

We kregen gedurende de crisis verschillende verzoeken om op het coronabeleid of specifieke maatregelen te reageren. Gezien de vele ontwikkelingen rond het virus en de veranderingen in de ambtelijke structuur leek het ons niet wenselijk ons op die manier, reactief, in het publieke debat te mengen. Het SCP heeft gedurende de crisis alleen op zelfgekozen momenten de media opgezocht om kennis te delen op basis van eigen onderzoek en inzichten. Ook hier kozen we voor strategische momenten, meestal gelijktijdig met het uitkomen van een publicatie. Kranten en journaals namen de persberichten over de publicaties doorgaans goed over en werden indien mogelijk aangevuld met een interview met de projectleider. Daarnaast kozen wij een aantal momenten om zaken in de media proactief te agenderen. Daarin zochten we de combinatie van een uitgebreid interview met onze directeur in een dagblad en een gesprek bij een actualiteitenprogramma of talkshow. Eind maart 2020 deden we dat voor het eerst in een gesprek bij *Nieuwsuur*, waarin onze directeur waarschuwde voor te smal beleid dat alleen gericht is op het bestrijden van het virus en hij zijn zorgen uitte over kwetsbare groepen zoals jongeren, mensen met een migratieachtergrond en zzp'ers die de klappen zouden opvangen van de maatregelen.

Het meest recente voorbeeld is van eind februari 2021, toen onze directeur uitgebreid met NRC sprak om de aandacht te vestigen op de brief die de planbureaus hadden geschreven aan het demissionaire kabinet om hen op te roepen niet te wachten met een herstelplan tot na de formatie.⁵

Doorwerking in beleid

Doel van het MEC-programma was het delen van wetenschappelijke kennis over de maatschappelijke effecten van corona om zo ongevraagd en gevraagd bij te dragen aan beleidskeuzes en handelingsperspectief te bieden. Dit is op verschillende manieren gerealiseerd. Zo is een groot aantal publicaties verschenen, maar is ook mondeling veel kennis gedeeld. Dit laatste gebeurde met name via de directeur: tijdens het gehele programma vond er regelmatig afstemming plaats tussen hem en ambtenaren en politici, doordat hij wekelijks het overleg bijwoonde met de ACC en de MCC en geregeld contact had met de NCTV, de andere planbureaus, het RIVM, de Werkgroep Sociale Impact (commissie-Halsema, later commissie-Depla), de SER-denktank en het Veiligheidsberaad van burgemeesters.

⁵ Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/02/21/wij-staan-niet-alles-maal-voor-rutte-te-klappen-a4032691> (NRC, 21 februari 2021).

Lange tijd lag de focus van de politiek op het bestrijden van de pandemie en het voorkomen van besmettingen en IC-opnames. De laatste tijd lijkt er meer ruimte om ook naar de bevindingen uit ons onderzoek te kijken. Daardoor lijkt de impact op beleidsafwegingen en persconferenties groter en betalen de investeringen van eerdere kennisdeling zich uit (vanaf oktober is er bijvoorbeeld in de persconferenties ook aandacht voor de sociale gevolgen van corona). Onze inspanningen lijken daarnaast ook invloed te hebben op de agendering van langetermijnvraagstukken zoals ongelijke kansen in het onderwijs, onzekerheden op de arbeidsmarkt en knelpunten in de geestelijke gezondheidszorg en het sociaal domein. De inbreng van het SCP in de vergaderingen van het kabinet zorgde voor agendering en onderbouwing van vraagstukken rond eenzaamheid, psychisch welbevinden, vertrouwen en sociale cohesie, als aanvulling op de epidemiologische stand van zaken van dat moment. Het bleef/blijft steeds belangrijk duidelijk te maken dat dit geen dag-, week- of maandkoersen zijn en dat de duiding van de cijfers cruciaal is. Dat is lastig in crisistijd, maar we dragen bij aan het voortgaande gesprek over het belang van deze bredere weging.

Reflectie

Dit programma is in veel opzichten anders dan andere programma's/projecten van het SCP. Het belangrijkste is dat we (directie/MEC-team) een grote verantwoordelijkheid voelden om alle beschikbare kennis zo snel en zo goed mogelijk te delen met beleidsmakers en het kabinet, zodat zij ook de sociale en maatschappelijke gevolgen van coronamaatregelen zo goed mogelijk konden afwegen. Dit betekende bijvoorbeeld heel frequent overleg tussen de directie en MEC-teamleden, later aangevuld met communicatie om samen te bespreken wat er speelde, welke vragen er lagen en welke gegevens beschikbaar waren. Dat betekende ook dat er in een korte periode relatief veel en verschillende typen publicaties verschenen. Dat kon ook doordat er veel mensen, ook buiten het kernteam, 'op afroep' beschikbaar waren om mee te schrijven.

Het programma ontstond door een uitzonderlijke situatie; een diepe crisis. Dat bleek een goede testcase in het kader van de veranderopgave. We hebben het programma bewust zowel qua inhoud als organisatie vormgegeven langs de lijnen die wij voor ogen hadden voor het nieuwe meerjarenprogramma. In dit MEC-programma werd over de domeinen heen integraal gewerkt. We hebben de gevolgen van de coronacrisis in mei 2020 ook letterlijk langs de lijnen van de maatschappelijke opgaven gelegd die aan de basis van het nieuwe meerjarenprogramma lagen. Dit begon als een oefening om te testen of we goed zaten met onze keuze voor de maatschappelijke opgaven die wij voor de komende jaren zagen. Het bleek een goede manier om bevindingen samen te pakken en te duiden en leverde de publicatie *Zicht op de samenleving in coronatijd* (Kuyper en Putters 2020) op, waarin wij overkoepelend op onze bevindingen met betrekking tot corona reflecteerden, en in staat waren om hier concrete aanbevelingen voor beleid aan te verbinden.

In het kader van de 80-20-verdeling zou dit programma tot die 20% van de programmering behoren die we flexibel invullen. Het vergde ook wat van het adaptief vermogen van iedereen die hier een rol in speelde. Onderzoekers, methodologen, communicatieadviseurs en MT/directie moesten in dit programma gebruikelijke processen verlaten om te blijven inspelen op ontwikkelingen. Dat werd aanvankelijk door alle betrokkenen spannend gevonden. Maar die spanning maakte al gauw plaats voor enthousiasme: het bleek goed te werken. Op de momenten dat er ruimte was voor maatschappelijke overwegingen, pakten we onze rol. Het lukte ons om kortcyclisch te werken en door de snelle beleidsvorming was ook de impact van ons werk sneller zichtbaar. We zagen onze inbreng af en toe letterlijk voorbij komen in de persconferenties, en werden ook een aantal keer

genoemd in het voorbereide gedeelte van de persconferentie⁶ of bij het beantwoorden van een vraag⁷.

Deze crisis bevestigt de unieke positie die planbureaus en het SCP in het bijzonder innemen in de politiek-bestuurlijke besluitvorming. Een crisis maakt het risico op tunneldenken extra groot. Het is onze rol om de *checks and balances* aan te brengen en onze verantwoordelijkheid om op tafel te brengen wat er in de samenleving speelt.

Al voordat er een publieke discussie was over het al of niet toevoegen van niet-medische disciplines aan het OMT, waren wij betrokken bij de besluitvorming over de maatregelen. Deze publieke discussie zorgde ervoor dat de maatschappelijke advieslijn van het kabinet werd geformaliseerd. Op 6 mei 2020 gaf Rutte in een [kamerbrief](#) aan dat het kabinet zich in deze crisis naast het OMT op sociaaleconomisch vlak liet adviseren door drie gremia: 1. de SER-denktank, 2. het COVID-19-overleg van de planbureaus en het RIVM, 3. de commissie-Halsema (later commissie-Depla). We zaten dus niet alleen in de directe advieslijn, maar maakten ook onderdeel uit van twee van de andere advieslijnen. Desondanks bleef de discussie over de brede advisering terugkeren, wat voor het SCP reden was voor extra inspanningen vanaf het najaar 2020 gericht op de kennisdeling met de buitenwereld. Wellicht had dat laatste nog sterker gekund, maar binnen de beschikbare tijd en inzet hebben we gedaan wat we konden. En dat blijven we doen.

Literatuur

- Klerk, M. de, M. Olsthoorn, I. Plaisier, J. Schaper en F. Wagemans (2021). *Een jaar met corona. Ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kuyper, L. en K. Putters (2020). *Zicht op de samenleving in coronatijd*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- SCP, PBL en CPB (2021). *Briefadvies Planbureaus voor herstelbeleid. Een doorstart van de samenleving*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving en Centraal Planbureau.

⁶ Op 23 februari startte Rutte zijn statement met een verwijzing naar het onderzoek van de planbureaus, zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/media-teksten/2021/02/24/letterlijke-tekst-persconferentie-coronavirus-23-februari-2021>.

⁷ Bijvoorbeeld op 23 maart 2021 in antwoord op een vraag van *Vice Media*, zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/media-teksten/2021/03/23/letterlijke-tekst-persconferentie-minister-president-rutte-en-minister-de-jonge-23-maart-2021>.

Bijlage 7: Samenstelling Begeleidingscommissie

Huidige samenstelling

- Prof. dr. R. Letschert (voorzitter) tot 1 januari 2024;
- Prof. dr. A.G. Blom tot 1 januari 2025;
- Prof. dr. C.D.A. Brinkgreve tot 1 juni 2023;
- Drs. E.J. Kemeling MBA tot 1 juni 2023;
- Dr. A.J. Kruiter tot 1 juni 2023;
- Prof. dr. H. van de Werfhorst tot 1 januari 2022;
- Y. Zonderop tot 1 januari 2022.

Voormalige leden Begeleidingscommissie 2016-2020

- Dr. R.R.R. van der Vorst (voorzitter 2013-2019);
- Drs. B.J. Drenth (2013-2019);
- Prof. dr. P.H.A. Frissen (2013-2018);
- Drs. E. Gerritsen (2013-2016);
- S. Harchaoui (2013-2018);
- Drs. J.G. Manshanden (2013-2018);
- Prof. dr. L.C.P.M. Meijs (2013-2017);
- Dr. M.R.J.R.S. van San (2013-2016);
- Prof. dr. I.P. van Staveren (2013-2018).

Bijlage 8: Indicatoren wetenschappelijke kwaliteit 2016-2020

Aantoonbare productie

Tabel B8.1

Wetenschappelijke publicaties en bijdragen SCP, 2016-2020 (in absolute aantallen)

Publicaties	2016	2017	2018	2019	2020
wetenschappelijke artikelen	63	53	52	69	48
<i>waarvan internationaal</i>	28	24	21	50	31
externe publicaties	9	5	15	17	10
<i>waarvan internationaal</i>	1	2	5	5	1
bijdragen in bundels	23	7	19	22	24
<i>waarvan internationaal</i>	10	2	7	4	6
Proefschriften	3	1	4	3	2
Redes	0	1	1	10	7
Totaal	98	67	91	121	91

Bron: SCP

Aantoonbaar gebruik van wetenschappelijke producten

Gebruik van databestanden

Aantal (nieuw) gedeponeerde datasets bij DANS Easy in de periode 2016-2021: 61.

Totaal aantal datasets ondergebracht bij DANS Easy: 167.

Tabel B8.2

Downloads^a van SCP-datasets bij DANS Easy en via RA (Remote Access CBS), 2016-2020 (in absolute aantallen)

	aantal
2016	531
2017	571
2018	494
2019	488
2020	469

a Exclusief downloads van SCP-datasets via het CentERdata LISS-panel; deze gegevens konden niet worden verstrekt.

Bron: SCP

Tabel B8.3

Downloads^a van SCP-datasets bij DANS Easy en via RA (Remote Access CBS), 2016-2020 per serie (in absolute aantallen)

	aantal
Culturele veranderingen (CV/SLI)	676
Tijdsbestedingsonderzoek (TBO)	389
Arbeidsaanbodpanel (AAP)	299
Survey Integratie Minderheden (SIM)	198
Arbeidsvraagpanel (AVP)	173
Overig	818

a Exclusief downloads van SCP-datasets via het CentERdata LISS-panel; deze gegevens konden niet worden verstrekt.

Bron: SCP

Onderzoekers hebben via drie bronnen toegang tot onze datasets:

- DANS Easy
- Remote Access (CBS)
- LISS-panel (CentERdata)

In de tabellen zijn de aantallen downloads van DANS Easy en gebruik via Remote Access bij elkaar opgeteld.

Bij DANS Easy gaat het niet alleen om databestanden, maar voor een groot deel ook om vragenlijsten.

Via de Remote Access van het CBS hebben negen instituten in de afgelopen vijf jaar gebruikgemaakt van SCP-datasets. In dit geval gaat het om gebruik van SCP-databestanden door onderzoekers van die instituten voor een specifiek onderzoek.

Bij het LISS-panel gaat het om vragen die in opdracht van het SCP zijn uitgezet binnen het LISS-panel. CentERdata kon ons geen informatie verschaffen over het aantal gebruikers van onze datasets.

Aantoonbare blijken van wetenschappelijke erkenning

Tabel B8.4

Blijken van wetenschappelijke erkenning en het aantal medewerkers dat het betreft, 2016-2020 (in absolute aantallen)

	aantal
wetenschappelijke prijzen	3
prestigieuze onderzoekssubsidies	16
lidmaatschap wetenschappelijke jury	15
lidmaatschap visitatiecommissie	2
lidmaatschap wetenschappelijke redactie	20
wetenschappelijke bestuurslidmaatschappen	19
keynote op wetenschappelijk congres	13
lectoraten	1
parttime hoogleraarschappen	8
gastdocentschap	62
promotiecommissies	37
overige wetenschappelijke commissies	123
samenwerkingen in nationale en internationale onderzoeksprojecten	38

Bron: SCP

Parttime hoogleraarschappen/lectoraten

Negen SCP-medewerkers hebben in de periode 2016-2020 een parttime leerstoel of lectoraat vervuld:

- Dagevos: Bijzonder hoogleraar Integratie en migratie (EUR)
- De Boer: Bijzonder hoogleraar Sociale ongelijkheid en Informele Hulp (VU)
- De Haan: Bijzonder hoogleraar ICT, cultuur en samenleving (EUR)
- De Hart: Bijzonder hoogleraar Kerk & Wereld (Protestantse Theologische Universiteit)
- Dekker: Hoogleraar Civil society (Tilburg University)
- Gijsberts: Bijzondere hoogleraar Dynamics of immigrant integration (UU)
- Puffers: Hoogleraar Beleid en Sturing van de zorg in de veranderende verzorgingsstaat (EUR)
- Van Campen: Associate lector 'Innoveren met Ouderen' (hogeschool Windesheim)
- Vrooman: Bijzonder hoogleraar sociale zekerheid en participatie (UU)

Bijlage 9: Aantoonbare blijken van wetenschappelijke erkenning per medewerker SCP 2016-20208

Andriessen, I.

- Begeleidingscommissie van het rapport *Van confrontatie naar minder discriminatie* (Movisie)
- Begeleidingscommissie *Diversiteit in bedrijf: overzichtsstudie* (Regioplan)
- Deelname aan Commissie diversiteit in culturele instellingen (Nationaal Museum van Wereldculturen)
- Lid van de begeleidingscommissie van het evaluatieonderzoek naar het Charter Diversiteit

Berg, E.

- Lid van de klankbordgroep ten behoeve van het tweede Nationaal Actieplan Mensenrechten (2020), ingesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Berghe, W. van den

- Gastmedewerker Eenheid HIV en Seksuele gezondheid Instituut voor Tropische Geneeskunde, Antwerpen
- Lid algemene vergadering Sensoa (Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid)

Bijl, R.V.

- Lid Wetenschappelijke Adviescommissie Volksgezondheid Toekomst Verkenningen 2018
- Vice president Research Committee 55 'Social Indicators', International Sociological Association
- Voorzitter curatorium leerstoel J. de Haan (Erasmus Universiteit Rotterdam)
- Lid Adviesraad Sociale Statistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek
- Lid Core team Network for Social Reporting in Europe
- Raad van Toezicht Kwintes (maatschappelijke opvang en beschermd wonen), Zeist
- Voorzitter Raad van Toezicht Montessori Lyceum Herman Jordan, Zeist
- Lid Raad van Toezicht Woningcorporatie Het Gooi en omstreken, Hilversum
- Voorzitter Knowledge Platform on Inclusive Development Policies in Africa (tot juni 2016)
- Lid Programmaraad Rathenau Instituut – Referent Social Indicators Research

Boelhouwer, J.

- Lid bestuur International Society of Quality of Life Studies (ISQOLS)
- Lid redactieraad Social Indicators Research
- Lid European Social Reporting Network
- Lid UNECE Taskforce on Leading, Composite and Sentiment Indicators
- Lid Research Committee 55 'Social Indicators', International Sociological Association
- Lid Raad van Advies Action for Happiness
- Lid commissie Gezonde Wijk bij ZonMw

⁸ Reviewer taken bij (inter)nationale tijdschriften zijn buiten het overzicht gehouden. De reden hiervoor is om dezelfde criteria te hanteren bij de beoordeling van aantoonbare blijken van wetenschappelijke erkenning van als toegepast door de vorige visitatiecommissie (zie bijlage 8).

Boer, A.H. de

- Bijzonder hoogleraar Sociale ongelijkheid en Informele Hulp aan de faculteit Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam (sinds 1 januari 2016; verlenging tot en met 2026)
- Promotor van Yvette Wittenberg (Hogeschool van Amsterdam)
- Promotor Marije Blok (Nationaal Ouderenfonds, Amersfoort)
- Promotor van Debbie Verbeek-Oudijk (Sociaal en Cultureel Planbureau)
- Promotor Ingrid van Tienen (Vrije Universiteit Amsterdam)
- Lid beoordelingscommissie promotie van Marian Zegwaard (2016)
- Lid beoordelingscommissie promotie van Wesley Jongen (2017)
- Lid beoordelingscommissie Els van Gilst (2020)
- Opponent Aliekse Dam (2018)
- Opponent Joost Gieling (2019)
- Gastdocent Amstelacademie
- Gastdocent Leiden Academy
- Gastdocent Maastricht University
- Lid Eurocarers, European Association Working for Carers
- Lid Sociaal-Economische Raad-commissie 'Werken, leren, en zorgen in de toekomst'
- Lid van Societal Participation & Health 'Informal care and other forms of participation in society', VUMC

Broek, A. van den

- Lid begeleidingscommissie Monitor Amateurkunst, ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap/Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst
- Lid expertgroep Cultuurstatistiek, Boekmanstichting
- Lid expertgroep Toekomstbeeld OV, ministerie van Infrastructuur en Milieu
- Lid begeleidingscommissie 'Evaluatie Geefwet', ministerie van Financiën

Bucx, F.

- Lid editorial board *Journal of Family Theory & Review*
- Lid begeleidingscommissie promotieonderzoek van Henriëtte Boersma naar effectiviteit interventie 'Homo in de klas' (promotor: prof. dr. Saskia Keuzenkamp)
- Lid netwerk van academici van het project 'Wijkacademies en Meer' van Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie
- Lid beoordelingscommissie promotie van Micha Keijer, Vrije Universiteit Amsterdam
- Co-promotor van Henriëtte Boersma (met prof. dr. S. Keuzenkamp, Movisie/Vrije Universiteit Amsterdam)

Carabain, C.

- Lid wetenschappelijke begeleidingscommissie 'Geven in Nederland', Centrum voor Filantropische Studies, Vrije Universiteit Amsterdam
- Lid Raad van Toezicht Stichting Kinderpostzegels Nederland, Leiden

Campen, C. van

- Associate lector 'Innoveren met Ouderen', hogeschool Windesheim
- Lid Arts & Humanities Workgroup, International Association of Gerontology and Geriatrics
- Vicevoorzitter externe evaluatiecommissie Nationaal Programma Ouderenzorg
- Lid Maatschappelijke Raad 'The Older Persons and Informal Caregivers Survey Minimum DataSet (TOPICS-MDS)
- Lid ZonMw Evaluatiecommissie Nationaal Programma Ouderenzorg
- Voorzitter programmacommissie Kunst en Cultuur in de Langdurige Zorg en Ondersteuning (ZonMw)
- Lid Wetenschappelijke adviescommissie 'Een tegen Eenzaamheid' (ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport)

Coenders, M.

- Co-promotor Lex Thijssen (met prof. Van Tubergen, Utrecht University en dr. Bram Lancee, Universiteit van Amsterdam) (promotie 28 februari 2000)
- Co-promotor Marina Lazeri (met prof. Crul en dr. Keskiner, Vrije Universiteit Amsterdam)
- Lid promotiecommissie Meta van der Linden, KU Leuven (promotie 22 mei 2017)
- Fellowship Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences
- Lid Adviesraad pilots 'Nudging werving en selectie diversiteit' binnen het programma 'Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt', ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Lid Adviesraad van het Kennisinvesteringsprogramma Werkgeversinterventies Arbeidsmarktdiscriminatie TNO
- Reviewer Fonds Wetenschappelijk Onderzoek (FWO), Vlaanderen
- Reviewer Research Grants Council, Hong Kong
- Reviewer Universiteitsonderzoeksbeurzen KU Leuven
- Reviewer sollicitatiecommissie Sociologie, Universität Bielefeld
- Lid Review Panel van de Zweedse Research Foundation
- Lid Raad van Toezicht Iedere1Gelijk, Regionaal Anti-discriminatie Voorziening Gelderland-Zuid
- Bestuurslid Prago, Praktijkgericht Onderwijs voor Volwassenen

Dagevos, J.

- Bijzonder hoogleraar Integratie en Migratie, Erasmus Universiteit Rotterdam
- Promotor Linda Bakker (promotie 21 januari 2016)
- Promotor Diana Confurius (met prof. dr. Ruben Gowricharn, Tilburg University)
- Promotor Anita Strockmeijer (met prof. dr. Paul de Beer, Universiteit van Amsterdam)
- Projectleider onderzoek statushouders in Rotterdam i.o.v. Stichting De Verre Bergen
- Lid Raad van Toezicht Charter Diversiteit (Stichting van de Arbeid)
- Lid Raad van Advies Diversiteit in Bedrijf (Charter Diversiteit)
- Lid CBS-expertgroep Sociale demografie
- Lid Stuurgroep Stedelijk Expertisecentrum Rotterdam
- Lid Klankbordgroep beleidsdoorlichting artikel 13 (integratiebeleid)
- Lid Voorbereidingscommissie bijeenkomst integratie van statushouders voor Platform31
- Lid Expertoverleg vluchtelingenstatistiek Centraal Bureau voor de Statistiek
- Principal investigator Bridge-EUR-project statushouders in Rotterdam

- Lid Stuurgroep IDEM, Expertisecentrum integratie, discriminatie en (LHBT-)emancipatie
- Begeleidingscommissie onderzoek Statushouders en vrijwilligerswerk, uitvoering door bureau Significant
- Begeleidingscommissie onderzoek naar de werking van het beleid voor statushouders in Amsterdam (de Amsterdamse aanpak), uitvoering door Regioplan
- Lid redactie *Jaarboek Migratie en integratie*
- Voorzitter Commissie Opvang en Integratie Vluchtelingenwerk
- Lid Raad van Beheer van de Stichting AA van Beekfonds
- Lid expertgroep evaluatie Migratiestatistieken Centraal Bureau voor de Statistiek
- Lid Stuurgroep Asielcohorten
- Lid Begeleidingscommissie evaluatie KIS
- Lid Begeleidingscommissie VIA pilot Duurzame arbeidsmarkt op de rails
- Lid Begeleidingscommissie onderzoek effectiviteit Werkclub
- Lid Adviescommissie onderzoek Een nieuw bestaan, een nieuwe baan, onderzoeksproject uitgevoerd door Regioplan
- Lid Begeleidingscommissie Goed werkgeverschap
- Lid curatorium leerstoel prof. dr. Hans Boutellier

Dekker, P.

- Hoogleraar Civil society, Tilburg University
- Redacteur *Nonprofit and Civil Society Studies* (Springer)
- Vicevoorzitter Research Committee 29 Psycho-politics van de International Political Science Association (IPSA)
- Secretaris Stichtingsbestuur Actief burgerschap
- Associate Religious Communities and Civil Society in Europe Project, Maecenata Institut, Berlijn
- Lid Wetenschapsraad Duitsland Instituut (Universiteit van Amsterdam)
- Lid Wetenschappelijke adviesraad Geven in Nederland (Vrije Universiteit)
- Lid Adviescommissie Onderzoek Prodemos
- Lid Wetenschappelijke board Platform31
- Lid redactie Jaarboek Marktonderzoek van de Markt Onderzoek Associatie (tot 1 maart 2017)
- Lid redactieraad *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* (Sage)
- Lid redactieraad *Journal of Civil Society* (Routledge)
- Lid redactieraad *Politics, Culture and Socialization* (Verlag Barbara Budrich)
- Lid redactieraad *Recerca* (Universitat Jaume I de Castelló, Spanje)

Draak, M. den

- Lid bestuur Nederlandse Vereniging voor Demografie (t/m november 2017)

Echtelt, P. van

- Lid redactie *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*
- Lid adviesraad subsidieprogramma Vakkundig aan het werk van ZonMw in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

- Lid klankbordgroep Evaluatie Participatiewet ervaring van werkgevers in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Lid begeleidingscommissie onderzoek Flexibele arbeid en gebruik verlof in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Lid klankbordgroep Maatschappelijke kosten-batenanalyse beschut werk in opdracht van Cedris/SBCM

Eggink, E.

- Lid Begeleidingscommissie sturing, innovaties en productiviteit in de publieke sector (IPSE Studies)
- Deelnemer bijeenkomst Voorbereidingsgroep Lumpsum van de Tweede Kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Lid klankbordgroep Eigenbijdragen (Centraal Planbureau)
- Lid klankbordgroep Productiviteit Overheid (Centraal Planbureau)
- Plaatsvervangend Lid Interdepartementaal Beleidsonderzoek Mensen met een licht verstandelijke beperking.

Gijsberts, M.

- Hoogleraar Universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen, afdeling Algemene Sociale Wetenschappen, leerstoel Dynamics of Immigrant Integration
- Lid onderzoeksteam New Immigrant Survey to the Netherlands (NISzNL) (NWO Middelgroot subsidie 2015-2018)
- Lid bestuur/vicevoorzitter Nederlandse Sociologische Vereniging (NSV)

Goderis, B.

- Lid begeleidingscommissie onderzoeksprogramma Stichting Nieuw Thuis Rotterdam (SNTR) (EUR & Stichting De Verre Bergen)

Haan, J. de

- Bijzonder hoogleraar ICT, Cultuur en Kennissamenleving, EUR
- Full member Netherlands School of Communication Research (NESCOR)
- Lid adviesraad, Interuniversity Center for Social Science Theory and Methodology (ICS)
- Member advisory board Cyberpsychology
- Voorzitter kamer Educatie NTR
- Lid stuurgroep Media Tijdsbestedingsonderzoek (MTBO)
- Lid Centraal Bureau voor de Statistiek Expertgroep Gezondheid en Zorg
- Lid bestuur Consortium Staat van Volksgezondheid en Zorg
- Plaatsvervangend lid wetenschapscommissie van Nederlandse Sportraad
- Lid Klankbordgroep Beleidsdoorlichting Sport, Departement cultuur, jeugd, sport en media van Vlaamse regering
- Bestuursvoorzitter Stichting Get Oud
- Lid promotiecommissie Sofie Vandoninck (KU Leuven)
- Lid promotiecommissie: Melissa Verhoef (Universiteit Utrecht)

Ham, A.J. van der

- Docent bij het Athena Instituut, Vrije Universiteit Amsterdam

Hart, J. de

- Bijzonder hoogleraar Kerk & Wereld aan de Protestantse Theologische Universiteit
- Geassocieerd onderzoeker bij het Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving (DSTS)
- Lid redactieraad *Tijdschrift voor Theologie*
- Lid programmacommissie NWO-programma Religie in de moderne samenleving
- Lid Thorbeckecommissie (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)
- Lid denktank Vrijzinnig Netwerk
- Redacteur *Tijdschrift voor Religie, Recht en Beleid*

Herweijer, L.

- Lid bestuur Divisie Onderwijs en Samenleving van de Vereniging voor Onderwijsresearch (VOR)
- Lid Adviesgroep Leerlingen/Studentenramingen (ALS) bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Lid Begeleidingscommissie Evaluatieonderzoek 'Kinderfaculteit Pendrecht'
- Lid werkgroep Interdepartementaal Beleidsonderzoek 'Onderwijsachterstandenbeleid'

Hoff, S.

- Lid klankbordgroep Ervaringen van gemeenten met de Participatiewet (Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Universiteit van Tilburg)
- Plaatsvervangend lid IBO arbeidsongeschiktheid
- Adviserend lid SER-commissie Armoede onder kinderen
- Lid adviesraad Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud)
- Lid klankbordgroep UWV, Balanceren tussen ambities en middelen (Algemene Rekenkamer)
- Lid begeleidingscommissie onderzoeksprogramma armoede en schulden ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Huijnk, W.

- Jurylid LovingDay scriptieprijs

Hulst, B. van

- Lid begeleidingscommissie Actualisering Productiviteitsindicatoren ministerie van Justitie en Veiligheid (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum)

Josten, E.

- Lid redactieraad *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*
- Lid klankbordgroep voor het SEO/VUMC-onderzoek Langer doorwerken met arbeidsbeperking (onderzoek in opdracht van ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)
- Lid klankbordgroep Centraal Planbureau-studie 'Kansrijk arbeidsmarktbeleid II'

- Lid begeleidingscommissie van Centraal Bureau voor de Statistiek-onderzoek 'Flexibele arbeidsrelaties en gezinsvorming' in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Expertmeeting Utrecht Centre for European Research into Family Law (UCERF) (Universiteit Utrecht)
- Lid klankbordgroep onderzoek Leven in Zeeland 2021
- Paperpresentatie op Dag van de Sociologie 2019

Kappelhof, J.

- European Social survey (ESS). Member of core scientific team (sinds 2005) and (co)-leader of ESS work package on Desirable Interviewer Behaviour (sinds 2019)
- Kerngroeplid Nederlandstalig Platform voor Survey Onderzoek (sinds 2008)
- Associate editor voor *Survey Research Methods*
- Lid Promotiecommissie/copromotor C. Wuyts K.U. Leuven, België
- Lid adviescommissie leerstoel Kees van Berkel bijzonder lector 'Statistiek en Data Science' bij de faculteit Bedrijfseconomie en Accountancy van Zuyd Hogeschool
- Lid Gebruikersraad Sociale Statistieken (Centraal Bureau voor de Statistiek) (sinds 2020)
- Lid begeleidingscommissie onderzoek 'Stichting Nieuw Thuis Rotterdam' op uitnodiging van de Stichting De Verre Bergen (2017 tot heden)
- Lid begeleidingscommissie 'Vooronderzoek bronnen en vreemdelingen zonder rechtmatig verblijf' op verzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (2017-2018)
- Lid begeleidingscommissie 'Prevalentie van huiselijk geweld' op verzoek van Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (2017-2018)
- Lid van Stuurgroep/begeleidingscommissie over methodologische kwaliteit van leefbaarheidsstudies met betrekking tot het aardbeving gebied in Groningen (in opdracht van nationaal coördinator Groningen) (2016-2017)
- Expert voor het beoordelen van Baekeland-mandaten voor de Vlaamse overheid, Agentschap Innoveren & Ondernemen (2020)
- Expert voor EU Survey of Immigrants and Descendants of Immigrants Fundamental Rights Agency van de European Union (EU-FRA) (2017)
- Methodologisch adviseur voor EU-FRA Roma-survey in Nederland (sinds 2018)
- Lid expertgroep van de survey 'Samenleven in diversiteit' voor de Vlaamse overheid, Agentschap Binnenlands Bestuur, Afdeling Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering (2016)
- Jaarlijks gastcollege over 'Cross-national Surveys' bij cursus 'current state of fieldwork' aan masterstudenten methoden & statistiek aan de FSW van Universiteit Utrecht (sinds 2015)
- Docent InGRID summer school 'Reaching out to hard-to-survey groups among the poor' HIVA-KU Leuven, Leuven, België, (2016)
- Docent GESIS summer school 'course: Planning and Monitoring Survey Fieldwork: Balancing Survey Errors' GESIS, Keulen, Duitsland (2016)
- Gastdocent GESIS-CESDA Data Discovery Workshop and Symposium on Methodological Issues in Surveying Immigrant Populations, Keulen (2017)
- Gastspreker over Designing and implementing a survey: Theory and practical issues. Jaarlijkse bijeenkomst van de master-na-master opleiding in de statistiek aan de Universiteit Gent (2020)

- Gastspreker over Promoting Desirable Interviewer Behaviour in the European Social Survey op *survey methodology webinar* organised alongside City, University of London and NatCen Social Research (2020)
- Lid European Survey Research Association

Klerk, M.M.Y. de

- Lid redactie *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen (TSG)*
- Lid redactieraad *Geron, Tijdschrift overouder worden en samenleving*
- Lid programmacommissie van het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG) van het Nivel
- Copromotor Anna Maria Marangos

Kooiker, S.E.

- Lid adviescommissie die ZonMw helpt bij het voorbereiden van een ‘call’ voor onderzoek over Sociaal Economische Gezondheidsverschillen
- Lid werkorganisatie van de Staat van Gezondheid en Zorg
- Lid commissie van ZonMw ‘SEGV Verklarend’ voor de programmering van verklarend onderzoek naar Sociaal Economische Gezondheidsverschillen

Kromhout, M.

- Lid International Association for the Study of Forced Migration (IASFM)
- Lid begeleidingscommissie Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum-onderzoek ‘De economische en sociale participatie van asielmigranten: Een cohortonderzoek’
- Deelnemer Leeratelier Leidinggeven (MD-traject) van de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Sociale Zaken en Werkgelegenheid door Ardis Organisatieontwikkeling i.s.m. Nyenrode Business Universiteit

Kullberg, J.

- Lid redactie *Tijdschrift voor de Volkshuisvesting*
- Lid advisory board tijdschrift *Housing Studies*
- Columnist tijdschrift *Woonbondig* (De Nederlandse Woonbond)
- Lid redactie *Ruimte en Wonen*
- Lid kunstcommissie B30 en voorzitter kunstcommissie Sociaal en Cultureel Planbureau

Kuyper, L.

- Lid bestuur *Tijdschrift voor Seksuologie*
- Eindredacteur Literatuurbulletin *Tijdschrift voor Seksuologie*
- Affiliate van Research Institute of Child Development and Education; Faculty of Social and Behavioral Sciences; University of Amsterdam
- Begeleidingscommissie Seksuele Gezondheid Nederland
- Lid jury Staatsprijs LHBTI Emancipatie
- Lid editorial board *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*
- Lid Expert Consultation UNDP LGBTI Inclusion Index

Maat, J. van de

- Adviserend lid European Social Survey in the Netherlands (ESSNeth)-commissie
- Lid Platform Regio en Ruimte (Centraal Bureau voor de Statistiek)
- Kerngroep lid Nederlandstalig Platform voor Survey Onderzoek (NPSO)
- Lid Core Scientific Team van de European Social Survey
- Lid Gebruikersraad Microdata Services (Centraal Bureau voor de Statistiek)
- Lid Wetenschappelijke Adviesraad (Data Archiving and Networked Services (DANS))

Maslowski, R.

- Lid Raad van Toezicht Vrijescholen Midden Nederland
- Lid Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) beoordelingscommissie Overzichtsstudies 2017
- Deputy editor van Educational Research and Evaluation
- Universitair docent Onderwijskunde, Rijksuniversiteit Groningen

Merens, J.G.F.

- Lid Alliantie Gender en Gezondheid
- Lid werkgroep European Gender Index van het European Institute for Gender Equality (EIGE) in Vilnius, Litouwen
- Lid van begeleidingscommissie kennissynthese Re-integratie van vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt (Verwey-Jonker Instituut en Movisie)
- Adviserend lid van commissie Diversiteit in de top van de Sociaal-Economische Raad (SER)
- Lid van IBO-werkgroep Deeltijdwerk

Miltenburg, M.

- Jurylid De Sociologische Bril, prijs voor het beste publiek-sociologische boek van 2020 (selectie in periode 2020-2021, jurylid t/m 2025)
- Lid promotiecommissie (verplaatst van oktober 2020 naar januari 2021): Marcus Kristiansen (Universiteit Utrecht), *Social Networks and Benefit Receipt: How Individuals' networks impact on and may be affected by benefit receipt*

Noije, L. van

- Lid redactie *Mens & Maatschappij: tijdschrift voor sociale wetenschappen*
- Redacteur boeknummer *Mens & Maatschappij* 2016/4, 2020/3
- Lid reviewgroep (o.l.v. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum) Taskforce Beleidsalternatieven (V&J)
- Lid begeleidingscommissie bijeenkomst Quick scan maatregelen sociale veiligheid op het spoor (DSP-groep i.o.v. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum)
- Advisering Strategische Kennis- en Innovatie-Agenda, ministerie van Justitie en Veiligheid
- Begeleidingscommissie Sociale veiligheid op het spoor 2 (Verwey-Jonker Instituut i.o.v. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum)
- Begeleidingscommissie Evaluaties van CT-beleid (RAND Europe, i.o.v. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum)
- Klankbord interdepartementaal traject Sociale cohesie

- Lid van de klankbordgroep ten behoeve van het tweede Nationaal Actieplan Mensenrechten (2020), ingesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Lid begeleidingscommissie onderzoek Van persoonlijke krenking tot vertrouwensbreuk, uitgevoerd door Verwey-Jonker Instituut i.o.v. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (2019-2021)
- Lid Klankbordgroep Actieplan Mensenrechten (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (2019/2020)
- Advisering onderzoeksagenda Legitimiteit en vertrouwen van Politie & Wetenschap (2020)
- Gesprekspartner ROB ten behoeve van adviesrapport Een sterkere rechtsstaat (2019)
- Gesprekspartner Planbureau voor de Leefomgeving ten behoeve van onderzoeksagenda naar legitimiteit van beleid (2019/2020)

Olde Monnikhof, M.

- Lid van de Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële verhoudingen (sinds 2020)
- Bestuurslid consortium Staat van Volksgezondheid en Sport (sinds 2019)
- Lid van de Raad van Advies Hogeschool Amsterdam (sinds 2018)
- Lid van de Raad van Advies NWA-route 'Veerkrachtige Samenleving' (sinds 2019)

Ooms, I.L.

- Lid begeleidingscommissie IPSE-onderzoek Doelmatig huisvesten (verschenen maart 2017)

Plaisier, I.

- Lid programmacommissie Panel Psychisch Gezien (Trimbos Instituut)
- Lid redactie *Tijdschrift voor Gendervraagstukken*
- Lid redactie *Tijdschrift voor Genderstudies*
- Lid beoordelingscommissie openbare aanbesteding kennisprogramma Waardigheid en Trots (Vilans)
- Tijdelijk lid van de programmacommissie Gender en Gezondheid, ZonMw (september 2017)

Portegijs, W.J.

- Lid denktank 'Geld', WOMEN Inc.
- Co-aanvrager bij het project The Gender Gap in Part-time Work: Towards Sustainable Participation of Women and Men in the Dutch Labor Market, samenwerkingsverband met de Universiteit Utrecht, gericht op het binnenhalen van een onderzoekssubsidie in het kader van de Nationale Wetenschapsagenda (NWA)

Pulles, I.

- Lid team kernindicator en ten behoeve van Sportbeleid ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport
- Lid platform Sportdeelname onderzoek van het Mulier Instituut

Putters, K.

- Hoogleraar Beleid en Sturing van de zorg in de veranderende verzorgingsstaat, Erasmus University Rotterdam
- Kroonlid Sociaal-Economische Raad (SER)

- Lid bestuur Nationaal Comité 4 en 5 mei
- Lid bestuur Oranjefonds
- Lid curatorium Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Lid curatorium Management Centrum VNO-NCW De Baak (Noordwijk/Driebergen)
- Member Scientific Committee European Health Management Association
- Voorzitter Programma Effectief Werken in de Jeugdzorg van ZonMw
- Lid Adviesraad Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)
- Adviserend lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)
- Voorzitter curatorium Den Uyl leerstoel, Universiteit van Amsterdam
- Voorzitter Raad van Advies Sociaal Domein, Gemeente Rotterdam
- Lid Raad van Advies Nationale Jeugdraad
- Lid Curatorium leerstoel Universiteit Utrecht - Instituut Gak, Sociale Zekerheid en Participatie
- Lid Curatorium leerstoel Vrije Universiteit Amsterdam, Organisatie en beleid van Zorg
- Lid Curatorium leerstoel Vrije Universiteit Amsterdam, Burgerschap en Civil society
- Lid Curatorium leerstoel Erasmus Universiteit Rotterdam, Migratie en Integratie
- Lid Curatorium leerstoel Universiteit Utrecht, Integratiebeleid
- Lid van twee Onderraden van de Ministerraad, de RWIZO (Werk, Inkomen, Zorg en Onderwijs) en REZIM (Economische Zaken, Infrastructuur en Milieu)
- Lid Adviesraad Instituten van open samenlevingen, Universiteit Utrecht, sinds 2013
- Lid Wetenschapscommissie van de Sportraad, 2016-2021
- Lid programmaraad Langdurende Zorg van Vilans, 2010-2017
- Lid Wetenschappelijke Adviesraad Ned. Vereniging Toezichthouders in de Zorg, 2011-2017
- Lid Klankbordgroep Nationale Wetenschapsagenda (NWA), 2015-2016
- Lid Klankbordgroep 'Koers en kansen voor de sanctie-uitvoering', 2016-2017
- Lid Commissie Toekomstgericht Lokaal Bestuur VNG, 2015-2016
- Lid Begeleidingscommissie Populatiebepaling bij het RIVM, sinds 2013
- Voorzitter Programmacommissie Zorg voor Jeugd van Zon-Mw, sinds 2007
- Lid Netherlands Institute of Government (Onderzoeksschool Bestuurskunde), sinds 2007
- Docent Erasmus Centrum voor Zorgbestuur, postacademisch onderwijs, sinds 2007
- Lid Health Impact Assessment Research Groups, Univ. Birmingham, LSE, WHO, sinds 1997

Ridder, J. den

- Bestuurslid Stichting Kiezersonderzoek Nederland (SKON)
- Secretaris OR-SCP en namens de OR-SCP lid van de DOR VWS
- Lid redactie *Beleid & Maatschappij*

Roeters, A.

- Detachering bij het secretariaat van de Sociaal-Economische Raad bij de commissies Werken, leren, en zorgen in de toekomst en Kindvoorzieningen
- Plaatsvervangend lid van de Sociaal-Economische Raad-werkgroep Kindvoorzieningen
- Commissielid ZonMw NWA Economische veerkracht
- Lid van de begeleidingscommissie van de evaluatie van de WIEG (het partnerverlof), uitgevoerd door Regioplan in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

- Lid beoordelingscommissie van de promotie van Sara Daniels (Vrije Universiteit Brussel)
- Co-promotor van Melissa Verhoef (Universiteit Utrecht, vakgroep Sociologie)
- Lid klankbordgroep Naar een stabiel stelsel van kinderopvang van SEO Economisch onderzoek

Roggeveen, S.

- Bestuurslid en medeoprichter van Context-netwerk
- Methodologisch referent bij Politie & Wetenschap
- Gastdocent over kwalitatieve methodologie bij Religiewetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam

Roos, S.A. de

- Lid HBSC-team Nederland (i.s.m. Universiteit Utrecht en Trimbos instituut, internationaal onderzoek Health Behaviour in School-aged Children)
- Lid Eurocarers (European Association Working for Carers)
- Lid promotiegroep van het project Wijkacademie Opvoeden en Meer van Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie
- Co-promotor van Ingrid van Tienen (samen met prof. dr. ir. Alice de Boer en prof. dr. M. Broese van Groenou, Vrije Universiteit Amsterdam Amsterdam)

Sadiraj, K.

- Lid klankbordgroep Centraal Planbureau-*publicatie Op eigen benen? Samenhang van jeugdzorg met het gebruik van WMO-zorg en inkomensondersteuning van af het achttiende levensjaar*

Schyns, P.

- Bestuurslid Stichting Study of Happiness
- Bestuurslid International Society for Quality of Life Studies (ISQOLS)
- Reviewer *Notitie Klimaatbestendige tuinen en daken – stap Doorgronden – Sanity check* (i.o.v. I&M DgRw – Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie)
- Organisator Ph.D-Workshop International Society for Quality of Life Studies, International Society for Quality of Life Studies (ISQOLS)
- Lid Kernteam Behavioural Insights Team I&M, ministerie van Infrastructuur en Milieu
- Projectadviseur ZonMw-aanvraag Preventieprogramma 5, Subsidieronde Werk(en) is gezond
- Mede-organisator Mentorship Program International Society for Quality of Life Studies

Sijpenhof, M.

- Gastdocent: Vak Methods voor studenten van de master sociologie en master bestuurskunde.
- Redactielid beleidsonderzoekonline.nl

Spit, J.

- Adviserend lid ESSNeth-commissie
- Lid Platform Regio en Ruimte (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Steijn, S.

- Lid Core Scientific Team (European Social Survey)
- Lid van de stuurgroep van de toolbox beleidsevaluaties (www.toolboxbeleidsevaluaties.nl), Ministerie van Financiën
- Lid van het Supervisory Board van ODISSEI (de open data infrastructuur voor de sociale wetenschappen)
- Lid van het kernteam van het Nederlandstalig Platform voor Survey onderzoek
- Lid van de begeleidingscommissie voor een onderzoek van het Kohnstam-Instituut in opdracht van Stichting De Verre Bergen

Sterckx, L.

- Begeleidingscommissie onderzoek naar Schijnhuwelijken, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
- Redactielid Sociologie Magazine
- Bestuurslid Stichting LovingDay.nl
- Kernlid Femma Kleurrijk
- Gastdocent bij de CIEE voor het programma Dialogue of Civilizations. Muslim Immigration to Europe: Causes and Consequences

Stoop, I.

- Deputy Director Methodological European Social Survey (ESS-ERIC)
- Chair European Statistical Advisory Committee
- Council Member International Association of Survey Statisticians
- Elected Member International Statistical Institute
- Lid Advisory Council on Methodology and Quality (Centraal Bureau voor de Statistiek)
- Lid Wetenschappelijke Adviesraad Data Archiving and Networked Service (DANS)
- Voorzitter Begeleidingscommissie Slachtoffermonitor (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum)
- Lid Begeleidingscommissie vervolgonderzoek bevolkingsenquête kansspelgedrag (Kansspelautoriteit)
- Lid stuurgroep Nationale Survey on Research Integrity
- Voorzitter Gebruikersraad Microdataservices (Centraal Bureau voor de Statistiek)
- Lid Gebruikersraad Sociale Statistieken (Centraal Bureau voor de Statistiek)
- Lid Advisory Council on Methodology and Quality (Centraal Bureau voor de Statistiek)
- Voorzitter promotiecommissie Diana Zavala Rojas (Universitat Pompeu Fabre, Barcelona)
- Lid Conference Executive Steering Committee and Conference Program Committee, Second International Conference on Survey Methods in Multinational, Multiregional and Multicultural Contexts (3MC 2016)
- Lid Scientific Committee European Conference on Quality in Social Statistics (Q2018)
- Docent Summer school Örebro University en Statistics Sweden, cursus nonrespons

Tiessen-Raaphorst, A.

- Lid Transitiegroep NOC*NSF
- Lid Platform sportdeelname

- Lid team kernindicatoren t.b.v. Sportbeleid ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport
- Lid platform Sportdeelname onderzoek van het Mulier Instituut

Torre, A.G.J. van der

- Lid van de Programmeringsadviesgroep Prognose Model Justitie van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Turkenberg, M.

- Adviescommissie evaluatie passend onderwijs (Nationaal Regieorgaan Onderzoek (NRO) / Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO))
- Platform Skills (ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)

Verbeek-Oudijk, D.

- Lid bestuur Nederlandse Vereniging voor Demografie (vanaf november 2017)

Vermeij, L.

- Begeleiding promotieonderzoek Joost Gieling, Culturele Geografie Rijksuniversiteit Groningen
- Lid Klankbordgroep Samenleving van de toekomst (Trendbureau Overijssel en KennisBrabant)
- Co-promotor Joost Gieling, Culturele Geografie Rijksuniversiteit Groningen (RUG)

Versantvoort, M.C.

- Lid IBO Geschikt voor de arbeidsmarkt – mogelijkheden om de arbeidsparticipatie in de WIA te bevorderen
- Extern deskundige Beleidsdoorlichting art. 10 Kindregelingen
- Lid begeleidingscommissie Evaluatie Participatiewet
- Ervaringsonderzoeken gemeenten, werkgevers en cliënten in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Lid wetenschappelijke klankbordgroep onderzoek activering WGA in opdracht van UWV

Vrooman, C.

- Bijzonder hoogleraar Sociale Zekerheid en Participatie, Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht
- Lid Redactieraad *Mens en Maatschappij*
- Lid van de redactieraad van het wetenschappelijk tijdschrift *Social Inclusion*
- Lid Begeleidingscommissie Ervaringsonderzoeken Participatiewet (ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)
- Lid Reclame Code Commissie
- Lid Kennisplatform Werk en Inkomen
- Lid Adviesraad ERC project 'Sustainable Workforce' (Utrecht University)
- Lid Interuniversity Center for Social Science Theory and Methodology (ICS)
- voorzitter van de begeleidingscommissie van het project Een nieuw bestaan, een nieuwe baan? (Instituut Gak)

Wennekers, A.M.

- Redactielid *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*
- Lid onderzoeksgroep (technische commissie) Media Tijdsbestedingsonderzoek (MTBO)
- Lid redactie *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*
- Lid van Young STT (Stichting Toekomstverkenning der Techniek)

Woittiez, I.

- Lid programmaraad Zorg en ondersteuning aan mensen met een verstandelijke beperking (Ben Sajatcentrum)
- Lid stuurgroep van het onderzoeksprogramma MPoz: Prognoseszorgnood en model van budgetbewaking van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (Swvg) in Brussel
- Co-promotor Debbie Verbeek-Oudijk, *Invloed van ontwikkelingen rond formele zorg op het verkrijgen en ontvangen van informele zorg en deelname aan betaalde arbeid*
- Lid IBO-mensen met een verstandelijke beperking
- Lid begeleidingscommissie kosten-batenanalyse mantelzorg, Ecorys, i.o.v. MantelzorgNL

Bijlage 10: O&F rapport januari 2021

Zie apart bijgevoegde pdf.

Bijlage 11: Analyse wetenschappelijk gebruik van SCP-publicaties door Ad Prins

Zie apart bijgevoegde pdf.